

ISSN: xxxx-xxxx (Online)

JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES PERSPECTIVES

วารสารสังคมศาสตร์ศึกษา

VOL.1 NO.1 JANUARY - APRIL 2025

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม - เมษายน 2568

Chaiphum Rajabhat University
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

Office of Academic Promotion
and Lifelong Learning
Chaiphum Rajabhat University

สำนักส่งเสริมวิชาการ และจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

วารสารสังคมศาสตร์ศึกษา
Journal of Social Sciences Perspectives

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน พ.ศ. 2568

ISSN xxxx-xxxx (Online)

วัตถุประสงค์

เพื่อสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสังคมศาสตร์ในรูปแบบของบทความวิชาการ
และบทความวิจัย

การตรวจสอบทางวิชาการ

บทความได้ผ่านการตรวจสอบทางวิชาการจากผู้ทรงคุณวุฒิบทความละ 3 ท่าน

กำหนดการพิมพ์เผยแพร่

พิมพ์เผยแพร่ปีละ 3 ฉบับ

ฉบับที่ 1 : มกราคม – เมษายน

ฉบับที่ 2 : พฤษภาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 3 : กันยายน – ธันวาคม

เจ้าของ

งานวิจัยและพัฒนา สำนักส่งเสริมวิชาการและจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

167 อาคารบรรณราชนครินทร์ ชั้น 1 ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ 36000

โทรศัพท์ 044-815111 ต่อ 4103 ,โทรสาร 044815116

<https://so10.tci-thaijo.org/index.php/rdicpru>

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทอดศักดิ์ ไปจันทิก

ที่ปรึกษา

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิวัช ศรีโสภากุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.สุนทร ปัญญาพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณภัทร ใจเอ็นดู	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาย ไชยชิต	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพิ่มศักดิ์ จะรัมย์พันธ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐพล ตันตระกูลทรัพย์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิลุบล ไพเราะ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
อาจารย์ ดร.วีรชน เกษสกุล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

ผู้ประเมินอิสระ (Peer Review) ตรวจสอบวิชาการประจำฉบับ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
อาจารย์ ดร.วีรชน เกษสกุล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
อาจารย์ ดร.จักรี ศรีจารุเมธีญาณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
อาจารย์ ดร.อัญชิรญา จันทระปิฎก	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

สารจากบรรณาธิการ

วารสารสังคมศาสตร์ทัศน์า (Journal of Social Science Perspectives) ฉบับตีพิมพ์ เดือน มกราคม-เมษายน พ.ศ.2568 นี้ นับว่าเป็นฉบับปฐมฤกษ์ โดยปฐมเหตุของวารสารเกิดขึ้นจากความ ต้องการพัฒนาทางวิชาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น หลังจากที่ ก่อนหน้านี้นี้มหาวิทยาลัยฯ มีวารสารที่ได้รับการจัดอันดับในฐาน TCI แล้วสองฉบับ อันได้แก่ วารสาร สถาบันวิจัยและพัฒนา และวารสารศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ อย่างไรก็ตาม วารสารทั้งสองฉบับ ข้างต้น มีขอบเขตการตีพิมพ์ที่ค่อนข้างกว้างขวาง ตลอดจนได้รับความสนใจทั้งจากบุคคลภายนอก และบุคลากรภายในมหาวิทยาลัยจำนวนมาก จึงส่งผลให้พื้นที่การตีพิมพ์ผลงานมีอยู่อย่างจำกัด ด้วยเหตุดังกล่าว งานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ จึงมีดำริให้จัดตั้งวารสารขึ้นใหม่ จำนวน 3 ฉบับ ซึ่งวารสารสังคมศาสตร์ทัศน์าเป็นหนึ่งในนั้น ทั้งนี้ วารสารฯ ได้วางขอบเขตของงาน ที่ตีพิมพ์ในงานด้านสังคมศาสตร์ เช่น รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมวิทยา นิติศาสตร์ งาน ด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาสังคมศาสตร์ โดยมีกำหนดการตีพิมพ์ ปีละ 3 ฉบับ คือ ช่วงเดือนมกราคม-เมษายน เดือนพฤษภาคม-สิงหาคม และเดือนกันยายน-ธันวาคม โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการทั้งในรูปแบบบทความวิจัย และบทความวิชาการ ซึ่งผลงานที่จะเผยแพร่ได้ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) ในสาขาวิชานั้น ๆ หรือ ที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 3 ท่าน เพื่อให้แน่ใจได้ว่าผลงานที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสาร ได้มาตรฐานในทาง วิชาการ และสมควรได้รับการเผยแพร่เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ให้แก่สังคมต่อไป

วารสารสังคมศาสตร์ทัศน์า มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ มีความยินดีในการรับพิจารณา บทความวิจัย และบทความวิชาการ จากผู้สนใจไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ ครู อาจารย์ นักศึกษา นักวิจัย และบุคคลทั่วไป โดยยึดถือจรรยาบรรณด้านวิชาการอย่างเคร่งครัด และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า วารสารฯ จะเป็นแหล่งในการค้นคว้าและเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ผู้สนใจทุกท่าน ทั้งนี้ วารสารฯ ยินดีรับ ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงทั้งรูปแบบ และเพื่อพัฒนาวารสารฯ ให้ดียิ่งขึ้น ท้ายที่สุด วารสารฯ ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ส่งบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ และขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ พิจารณาบทความ ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์เพื่อให้บทความมีความสมบูรณ์ทาง วิชาการ และขอบคุณคณะที่ปรึกษา ตลอดจนกองบรรณาธิการทุกท่านที่มีส่วนช่วยให้วารสารนี้ เผยแพร่ได้ตามวันและเวลาที่กำหนด

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทอดศักดิ์ ไปจันทิก
บรรณาธิการ

สารบัญ

หัวเรื่อง

หน้า

บทความวิชาการ

- พัฒนาการของการบริหารจัดการภาคสาธารณะ: จากแนวคิดระบบราชการสู่การ
จัดการภาคสาธารณะแนวใหม่ 1 - 14

The development of Public Administration: from bureaucratic
concepts to New Public Governance

อมร ต้นสูงเนิน

Amorn Tunsungnoen

- การวิเคราะห์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน 15 - 28

An Analytical Study of the Sufficiency Economy Philosophy within
the Framework of Sustainable Development

ประมุข ศรีชัยวงศ์

Pramuk Srichaiwong

หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความวิชาการและบทความวิจัยวารสาร
สังคมศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

พัฒนาการของการบริหารจัดการภาคสาธารณะ: จากแนวคิดระบบราชการสู่การจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่

อมร ต้นสูงเนิน¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพยายามทำความเข้าใจสถานภาพของแนวคิดการบริหารภาครัฐ ตั้งแต่อดีตกระทั่งปัจจุบัน โดยใช้คำว่า “กระบวนทัศน์” เป็นชื่อเรียกช่วงเวลาของการบริหารจัดการภาครัฐในแต่ละยุค และมีข้อเสนอว่าระบบบริหารราชการของประเทศไทยควรที่จะปรับบทบาทให้ทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านการบริหารภาคสาธารณะในปัจจุบัน โดยบทความนี้แบ่งเป็น 3 ยุค ได้แก่ 1. กระบวนทัศน์การบริหารภาครัฐ โดยมีตัวแบบหลักคือระบบราชการ ทั้งนี้กระบวนทัศน์ดังกล่าว เติบโตถึงขีดสูงสุดในระหว่างปี ค.ศ.1945-1979 โดยเฉพาะในอังกฤษ อันเป็นช่วงเวลาที่แนวคิดรัฐสวัสดิการได้รับความนิยม ทว่าต่อมาทั้งการบริหารภาครัฐและแนวคิดรัฐสวัสดิการถูกวิพากษ์วิจารณ์ทั้งจากนักวิชาการและชนชั้นนำทางการเมือง ในลักษณะของการเสื่อมคลายของสาขาวิชา ตลอดจนไม่ได้ให้ความสำคัญจริง ๆ ต่อการดำเนินตามนโยบายและการส่งมอบบริการสาธารณะ กระทั่งนำไปสู่กระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารจัดการภาครัฐ คือ 2. การจัดการภาครัฐแนวใหม่ ในช่วงปลายทศวรรษ 1970 ซึ่งมาพร้อมกับรูปแบบที่เด่นชัดของการปฏิรูปการบริหารภาครัฐ คือ การนำเทคนิคการจัดการแบบภาคเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารงาน อย่างไรก็ตาม จุดแข็งของการบริหารภาครัฐอยู่ที่กระบวนกรนโยบาย ทว่าความพร่าเลือน/ไม่ชัดเจนของกระบวนทัศน์นี้คือไม่สนใจที่ผลผลิตของนโยบาย ในขณะที่การจัดการภาครัฐแนวใหม่ มีจุดแข็งอยู่ที่การเน้นผลผลิต ทว่าข้อเสียอยู่ที่ไม่สนใจกระบวนกรของนโยบายหรือไม่สนใจบริบท ดังนั้นทั้งสองกระบวนทัศน์ จึงล้มเหลวในการจัดการกับความจริง (ในการบริการสาธารณะ) ที่ซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน ด้วยเหตุดังกล่าว ความท้าทายเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐในปัจจุบันหรือในศตวรรษที่ 21 จึงมีนักวิชาการนำเสนอกระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารจัดการภาครัฐเป็นกระบวนทัศน์ที่ 3. เรียกว่า กระบวนทัศน์การบริหารจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่

คำสำคัญ: การบริหารภาครัฐ, การจัดการภาครัฐแนวใหม่, การจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่

Received: April 10, 2025 Revised: April 23, 2025 Accepted: April 29, 2025

¹ พนักงานพัฒนาธุรกิจ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร email: amomtans@gmail.com

The development of Public Administration: from bureaucratic concepts to New Public Governance

Amorn Tunsungnoen¹

Abstract

This article aims to try to understand the status of Public Administration (PA) concepts from the past to the present, using the term “paradigm” as the name for the period of public administration in each era. It also suggests that Thailand's public administration system should adjust its role to keep up with the current changes in public administration. This article is divided into 3 eras: 1. Public Administration paradigm, with the main model being the bureaucracy. This paradigm reached its peak between 1945 and 1979, especially in England, which was the period when the welfare state concept was popular. However, both public administration and the welfare state concept were later criticized by both academics and political elites in the form of the decline of the field of study, as well as the lack of real importance given to policy implementation and public service delivery, leading to a new paradigm in public administration: 2. New Public Management (NPM) in the late 1970s, which came with a clear form of public administration reform, namely the application of private sector management techniques to administration. However, the strength of public administration lies in the policy process, but the blurriness of this paradigm is that it does not care about the policy outcomes. While new public management has the strength of emphasizing outcomes, its disadvantage is that it does not care about the policy process or the context. Therefore, both paradigms fail to deal with reality. (In public services) which are more complex today. For this reason, the challenges of public administration in the present or the 21st century have scholars proposing a new paradigm in public administration as the 3rd paradigm, called the New Public Governance (NPG) paradigm.

Keywords: Public Administration, New Public Management, New Public Governance

¹ Business Development Officer, Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives email: amorntans@gmail.com

บทนำ

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 กระบวนทัศน์การบริหารภาครัฐ (Public Administration: PA) ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) เป็นสำคัญ โดยมีตัวแบบหลักคือระบบราชการ (Bureaucracy) อันประกอบไปด้วยหลักการสำคัญสองประการคือ สายการบังคับบัญชา (Hierarchy) และระบบคุณธรรม (Meritocracy) ในเชิงวิชาการ การบริหารภาครัฐเติบโตในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 โดยเฉพาะในอังกฤษ และมีแนวทางอันหลากหลายที่เติบโตในภาคพื้นยุโรปและสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะการตั้งมั่นของทฤษฎีการบริหาร ในด้านการปฏิบัติ การบริหารภาครัฐเติบโตถึงขีดสูงสุดในระหว่างปี ค.ศ.1945-1979 โดยเฉพาะในอังกฤษ อันเป็นช่วงเวลาที่แนวคิดรัฐสวัสดิการได้รับความนิยม พร้อมทั้งเป็นเครื่องมือของรัฐในการใช้กระบวนการบริหารเพื่อให้อย่างมั่นใจได้ว่าจะสามารถบริหารงานให้เกิดความเท่าเทียมในสังคม ทว่าต่อมาทั้งการบริหารภาครัฐและแนวคิดรัฐสวัสดิการถูกวิพากษ์วิจารณ์ทั้งจากนักวิชาการและชนชั้นนำทางการเมือง ในลักษณะของการเสื่อมคลายของสาขาวิชา ตลอดจนไม่ได้ให้ความสำคัญจริง ๆ ต่อการดำเนินตามนโยบายและการส่งมอบบริการสาธารณะ กระทั่งนำไปสู่กระบวนทัศน์ (Paradigm) ใหม่ในการบริหารจัดการภาครัฐ คือ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) ในช่วงปลายทศวรรษ 1970 ซึ่งมาพร้อมกับรูปแบบที่เด่นชัดของการปฏิรูปการบริหารภาครัฐ คือ การนำเทคนิคการจัดการแบบภาคเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารงาน โดยมีฐานคติที่ว่า การปรับใช้เทคนิคข้างต้นในการส่งมอบบริการภาครัฐจะนำไปสู่การปรับปรุงทั้งในเรื่องประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อการบริการของภาครัฐโดยอัตโนมัติ อย่างไรก็ตาม จุดแข็งของการบริหารภาครัฐอยู่ที่กระบวนการนโยบาย ทว่าความพหุเสียง/ไม่ชัดเจน (Black box) ของกระบวนการนี้คือไม่สนใจที่ผลผลิตของนโยบาย ในขณะที่การจัดการภาครัฐแนวใหม่มีจุดแข็งอยู่ที่การเน้นผลผลิต ทว่าข้อเสียอยู่ที่ไม่สนใจกระบวนการของนโยบายหรือไม่สนใจบริบท ดังนั้น ทั้งสองกระบวนทัศน์ จึงล้มเหลวในการจัดการกับความจริง (ในการบริการสาธารณะ) ที่ซับซ้อนมากขึ้นในปัจจุบัน (Osborne, 2010) ด้วยเหตุดังกล่าว ความท้าทายเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐในปัจจุบันหรือในศตวรรษที่ 21 จึงมีนักวิชาการนำเสนอกระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารจัดการภาครัฐ ที่เรียกว่า “การบริหารจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) อันมีลักษณะที่แตกต่างจากทั้งสองกระบวนทัศน์ที่ผ่านมา ทั้งนี้ NPG นับได้ว่าเป็นกระบวนทัศน์ที่เข้ามาจัดการกับปัญหาการจัดทำบริการสาธารณะของภาครัฐในลักษณะของรูปแบบในการเพิ่มความร่วมมือทั้งระดับภาคในภาครัฐและข้ามภาคส่วนของรัฐ ซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการพัฒนางานวิจัยและองค์ความรู้อันแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของตัวแสดงต่าง ๆ ในการบริหารจัดการภาครัฐที่ข้ามภาคส่วนต่าง ๆ (Krogh & Triantafyllou, 2024) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทย ที่ผู้จัดทำบริการสาธารณะมักเป็นส่วนงานราชการแทบทั้งหมด

บทความชิ้นนี้ เป็นการกล่าวถึงลักษณะสำคัญของการบริหารจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่ หรือ NPG โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรก เป็นการแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของกระบวนทัศน์ในการบริหารจัดการภาคสาธารณะทั้งสามกระบวนทัศน์ ส่วนที่สอง นำเสนอแนวคิด/ทฤษฎีของการบริหารจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) ส่วนที่สาม นำเสนอ

แนวคิดของการบริหารจัดการภาคสาธารณะในระดับภายในองค์กรของรัฐ (ชาติ) โดยในส่วนข้อสรุปในช่วงท้ายผู้เขียนจะได้อภิปรายถึงการสังเคราะห์องค์ความรู้ด้านการจัดการภาคสาธารณะร่วมสมัยเพื่อนำมาสู่การปรับใช้ทั้งในเชิงทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

เนื้อเรื่อง

1. กระบวนทัศน์ในการบริหารจัดการภาคสาธารณะ

จากบทนำให้ข้อสรุปได้ว่า กระบวนทัศน์แรกในการบริหารจัดการภาคสาธารณะ คือ การบริหารภาครัฐ (Public Administration: PA) กระบวนทัศน์ต่อมาคือ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) และกระบวนทัศน์ล่าสุดคือ การบริหารจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) ทั้งสามกระบวนทัศน์มีพัฒนาการและลักษณะสำคัญดังนี้ (Osborne, 2010; Robinson 2015)

1.1 การบริหารภาครัฐ (Public Administration: PA) ได้รับอิทธิพลจากแนวคิดของแมกซ์ เวเบอร์ (Max Weber) เป็นสำคัญ เริ่มต้นตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 19 มีลักษณะสำคัญ คือ 1) ถูกครอบงำโดยหลักนิติรัฐ 2) ให้ความสำคัญกับกฎระเบียบต่าง ๆ การบริหารมีลักษณะต่อเนื่อง ทำนายพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานได้ เนื่องจากอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ที่มีความเป็นทางการ 3) มีหัวใจสำคัญอยู่ที่ระบบราชการทั้งการกำหนดและการดำเนินตามนโยบาย เน้นการแบ่งแยกกันทำตามความชำนาญและเน้นสายการบังคับบัญชา 4) แยกการเมืองออกจากการบริหาร กล่าวคือ มีการแยกระหว่างการเมืองและนักการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งออกจากการบริหารและนักบริหารงานภาคสาธารณะที่มาจากแต่งตั้ง 5) เน้นระบบงบประมาณแบบสะสม (Incremental Budgeting) ทรัพยากรที่ใช้จะขึ้นอยู่กับองค์กรหรือหน่วยงาน ไม่ใช่อยู่ที่ตัวบุคคล และ 6) การครองอำนาจของผู้ปฏิบัติงานมีอาชีพ โดยผู้ปฏิบัติงานได้รับการแต่งตั้งจากการคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติพื้นฐานตามที่กำหนด และได้รับการฝึกอบรมอย่างมืออาชีพ โดยจะต้องรับผิดชอบต่อผลประโยชน์สาธารณะมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว

อย่างไรก็ตาม กระบวนทัศน์การบริหารภาครัฐ (PA) ได้เสื่อมคลายและถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่ได้ให้ความสำคัญกับการจัดการภาคสาธารณะอย่างแท้จริง หรือเป็นเพียง “ผู้ยืนมอง” ไม่ได้ให้ความสำคัญกับผลผลิตในการดำเนินตามนโยบายและการส่งมอบบริการสาธารณะ โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายที่ได้รับอิทธิพลการบริหารจัดการภาครัฐจากประเทศที่พัฒนาแล้ว ดังเช่นการเคยตกอยู่ภายใต้อาณานิคมมาก่อน ทว่าปัญหาที่ตามมาคือ คุณภาพและประสิทธิผลนั้นเสื่อมคลายลง ก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “ระบบอุปถัมภ์ใหม่” (Neo-patrimonialism) มีลักษณะการใช้อิทธิพลส่วนบุคคลในการใช้ทรัพยากรของรัฐและการแต่งตั้งบุคลากรภาครัฐจากบรรดาผู้นำทางการเมืองและผู้ติดตามนักการเมือง แม้ว่าจะมีการเน้นย้ำถึงหลักการแบบสายการบังคับบัญชาและการสั่งการแบบบนลงล่าง (Top down) ก็ตาม แต่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาระบบอุปถัมภ์ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีพิกจะต้องกล่าวถึงระบบราชการที่ถูกมองว่าใหญ่โตเทอะทะ ไม่มีประสิทธิภาพ และปฏิบัติงานในลักษณะตอบสนองต่อตนเอง หากพิจารณาในเชิงการปฏิรูปโครงสร้างด้านการคลังภาค

สาธารณะ จำเป็นต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการปฏิรูปที่มีเป้าหมายในการลดต้นทุนและปรับปรุงประสิทธิภาพ อันหมายถึง การลดจำนวนข้าราชการ หน่วยงานของรัฐ และปฏิรูปการจ้างงานภาครัฐ อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปเช่นนี้ยังกระบบบริหารจัดการภาคสาธารณะให้ตกอยู่ภายใต้ระบบราชการที่เน้นตัวแบบของเวเบอร์ในลักษณะของเน้นการรวมอำนาจและสายการบังคับบัญชา ด้วยเหตุนี้ การบริหารจัดการภาครัฐที่ต้องมีขนาดเล็กลง ถูกกลืน และมีประสิทธิภาพมากขึ้นจึงไม่สามารถกระทำได้ภายใต้กระบวนทัศน์แบบเดิม อันนำมาซึ่งกระบวนทัศน์ใหม่ เริ่มต้นในช่วงปลายทศวรรษ 1970 ในประเทศพัฒนาแล้ว และทศวรรษ 1990 ในประเทศกำลังพัฒนา มีชื่อเรียกว่า “การจัดการภาครัฐแนวใหม่” หรือ NPM

1.2 การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management: NPM) เริ่มต้นในช่วงปลายทศวรรษที่ 1970 มีสมมติฐานสำคัญที่ว่า เมื่อนำหลักการบริหารจัดการในภาคเอกชนมาปรับใช้กับภาครัฐ จะทำให้เกิดการปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลการส่งมอบบริการสาธารณะอย่างอัตโนมัติ ทั้งนี้ การจัดการภาครัฐแนวใหม่ มีลักษณะสำคัญ คือ 1) นำเทคนิคการจัดการแบบเอกชนมาใช้ในการจัดการภาครัฐ 2) มีความเติบโตในการใช้ทั้งนักจัดการที่มีความชำนาญและการตัดแบ่งภารกิจในลักษณะที่ไม่เกี่ยวข้องกับผู้กำหนดนโยบาย 3) ให้ความสำคัญกับผู้นำเชิงประกอบการ เช่น การใช้ผู้บริหารภาครัฐที่มีประสบการณ์จากภาคเอกชน 4) เน้นตัวแบบ ปัจจัยนำเข้า ผลลัพธ์ และการประเมินผล การวัดการผลการปฏิบัติงานและสมรรถนะในการตรวจสอบ 5) มีการแบ่งหน่วยงานเป็นส่วนย่อย ๆ อาจมีทั้งหน่วยงานที่ไม่ขึ้นตรง และให้ความสำคัญกับต้นทุน ประเทศส่วนใหญ่ที่นำไปใช้ ได้แก่ สหรัฐฯ อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ เน้นการใช้การตลาด การแข่งขัน การทำสัญญาในการจัดทำบริการสาธารณะ

จากสองแนวคิดข้างต้น พิจารณาได้ว่า NPM จะเน้นที่กระบวนการภายในองค์กร ส่วน PA เน้นที่กระบวนการนโยบายสาธารณะ อย่างไรก็ตาม NPM ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ในลักษณะเป็นพาราโดมที่ใช้เฉพาะบางกลุ่ม และถูกนำไปใช้ในเพียงเฉพาะบางประเทศเช่นที่กล่าวในข้างต้น ตลอดจนมีความหลากหลายในวิธีการที่แต่ละประเทศนำไปใช้ ไม่มีทฤษฎีเป็นของตนเองอย่างแท้จริง เป็นต้น นอกจากนี้ ยังได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ที่สำคัญ คือ NPM เน้นเฉพาะหน่วยงานภายในองค์กร ไม่ให้ความสำคัญกับบริบทภายนอก และยังเป็นการนำเทคนิคที่ล้าสมัยของภาคเอกชนมาใช้กับภาครัฐ ในขณะที่จุดแข็งของพาราโดมการบริหารภาครัฐ (PA) อยู่ที่กระบวนการนโยบาย ทว่าความพราวน/ไม่ชัดเจนของกระบวนทัศน์นี้คือไม่สนใจที่ผลผลิตของนโยบาย (Output) ซึ่งมีแนวโน้มว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติจะไม่สามารถนำไปสู่สิ่งที่คาดหวัง เปรียบเสมือนกล่องดำ (Black Box) ที่ปราศจากเครื่องมือในการใช้สำรวจผลผลิตที่มาจากกระบวนการในการจัดการอันซับซ้อน และที่น่าเป็นห่วงที่สุดคือบรรดาผู้บริหารภาครัฐระดับสูงตลอดจนเจ้าหน้าที่ของรัฐ อาจกลายเป็นอุปสรรคเสียเองในการดำเนินตามเป้าหมายของนโยบาย ดังนั้น ทั้งสองกระบวนทัศน์ จึงล้มเหลวในการจัดการกับความจริง (ในการบริการสาธารณะ) ที่ซับซ้อนมากขึ้นในศตวรรษที่ 21 จึงทำให้เกิดคำถามที่ว่าจะมีแนวคิดใดที่จะทำความเข้าใจการนำนโยบายไปปฏิบัติและการส่งมอบบริการสาธารณะได้อีกหรือไม่ ทั้งนี้ต้องไม่ใช่เพียงแค่การบริหาร (Administration) หรือการจัดการ (Management) ตลอดจนต้องเป็น

แนวทางที่สามารถมองการศึกษา การปฏิบัติ การนำนโยบายไปปฏิบัติ และการส่งมอบบริการสาธารณะในแบบบูรณาการ ดังนั้นจึงมีผู้นำเสนอกระบวนการที่สนใจในการบริหารจัดการภาคสาธารณะในแนวทางที่สาม เรียกว่า “การบริหารจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่” (New Public Governance: NPG)

1.3 การบริหารจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) ลักษณะสำคัญ คือ การไม่มีทางเลือกที่ดีที่สุด (one best way) ในการนำนโยบายไปปฏิบัติตลอดจนการส่งมอบบริการสาธารณะในศตวรรษที่ 21 แต่เป็นเครื่องมือเชิงแนวคิดในการทำความเข้าใจความซับซ้อนในการจัดการงานสาธารณะ ประการต่อมาคำว่า “การบริหารจัดการ” (Governance) และการบริหารจัดการภาคสาธารณะ (Public Governance) ไม่ใช่คำศัพท์ที่นักวิชาการประดิษฐ์ขึ้นมาใช้ใหม่ ทว่าดำรงอยู่ในวรรณกรรมของสามสำนัก ได้แก่ 1) บริษัทยุติบาล (Corporate Governance) 2) การบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) และ 3) การบริหารจัดการภาคสาธารณะ (Public Governance)

2. การบริหารจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG)

กระบวนการที่สนใจในการบริหารจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่ หรือ NPG มีที่มาจากแนวคิดดังต่อไปนี้ (Osborne, 2010)

2.1 บริษัทยุติบาล (Corporate Governance) ให้ความสำคัญต่อระบบและกระบวนการภายในที่จะให้ทิศทางและความรับผิดชอบต่อการจัดการ ในการบริหารจัดการภาคสาธารณะเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารระดับสูงในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อให้สามารถดำเนินตามนโยบายได้อย่างแท้จริง

2.2 การบริหารจัดการที่ดีหรือธรรมาภิบาล (Good Governance) เน้นการประกาศใช้ตัวแบบเชิงปทัสฐานทั้งในสังคมการเมืองและการบริหาร ตลอดจนการบริหารแบบเครือข่ายอันเป็นผลมาจากองค์กรโลกบาลต่าง ๆ เช่น ธนาคารโลก โดยมีแนวทางสำคัญ คือการมุ่งไปที่กลไกตลาดในการกระจายและการบริหารจัดการทรัพยากรสาธารณะต่าง ๆ

2.3 การบริหารจัดการภาคสาธารณะ (Public Governance) ประกอบด้วย

2.3.1 การบริหารจัดการเชิงสังคมการเมือง (Socio-political governance) รัฐไม่ใช่ตัวแสดงที่โดดเด่นอีกต่อไป ทว่าดำรงอยู่ท่ามกลางตัวแสดงทางสังคมอื่น ๆ

2.3.2 การบริหารจัดการนโยบายสาธารณะ (Public policy government) ให้ความสำคัญกับชนชั้นนำที่กำหนดนโยบายกับเครือข่ายทางสังคมที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

2.3.3 การบริหารจัดการเครือข่าย (Administrative governance) ปรับใช้การบริหารภาครัฐแบบดั้งเดิม (PA) ในโลกที่มีความซับซ้อน โดยการปรับเปลี่ยนตำแหน่งแห่งที่ใหม่ให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น การนำนโยบายไปปฏิบัติและการส่งมอบบริการสาธารณะภายใต้เงื่อนไขของสถานการณ์แบบ “รัฐกลวง” (Hollow State)

2.3.4 การบริหารจัดการเชิงสัญญา (Contract governance) ให้ความสำคัญภายในการดำเนินงานภายใต้แนวคิดการจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในรูปแบบที่เป็นสัญญาของ

ภาครัฐในการส่งมอบบริการสาธารณะ โดยต้องเป็นสัญญาในลักษณะที่เน้นความรับผิดชอบมากขึ้น ในขณะที่มีการควบคุมน้อยลง

2.3.5 การบริหารเครือข่าย (Network governance) เน้นการจัดการด้วยตนเองในเครือข่ายระหว่างองค์กรต่าง ๆ ดังนั้น หน้าที่จึงเป็นของทั้งรัฐบาลและไม่ใช้รัฐบาลในการจัดบริการสาธารณะ

3. แนวคิดของการบริหารจัดการภาคสาธารณะในระดับภายในองค์กรของรัฐ

การบริหารจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) มีแนวทางปฏิบัติสำคัญหลายรูปแบบ นักวิชาการคนสำคัญที่เปรียบเสมือนหนึ่งในผู้บุกเบิกแนวคิดดังกล่าวอย่าง สตีเฟน พี. ออสบอร์น (Stephen P. Osborne) มาร์ค บีเวอร์ (Mark Bevir) ดังนั้น เพื่อให้เห็นภาพรวมของ NPG ในระดับการปฏิบัติขององค์กรภายในรัฐ บทความส่วนนี้จึงเป็นการนำเสนอแนวคิดข้างต้น โดยเริ่มจาก 1) แนวคิดเกี่ยวกับการผลิตร่วม 2) แนวคิดการบริหารจัดการภาคสาธารณะที่ไร้รัฐ 3) แนวคิดการทำสัญญาภายนอก และ 4) แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นหุ้นส่วน ดังนี้

3.1 การผลิตร่วม (Co-production) ความเชื่อมโยงระหว่างพลเมืองและภาคส่วนที่สาม (องค์กรอาสาสมัครต่าง ๆ องค์กรไม่แสวงหากำไร ภาคประชาสังคม) ในการบริหารจัดการบริการสาธารณะในศตวรรษที่ 21 มีรูปแบบที่เรียกว่า “การผลิตร่วม” (Co-production) ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของกระบวนการบริหารจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่ หรือ NPG อันมีลักษณะเป็นส่วนผสมของเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการและพลเมืองในการจัดการภาคสาธารณะร่วมกัน นิยามของการผลิตร่วมนั้น เป็นลักษณะการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐ (ผู้ผลิตบริการสาธารณะแต่เดิม) และพลเมือง (อาสาสมัคร) ในการจัดทำบริการสาธารณะ โดยบทบาทของพลเมืองและองค์กรอาสาสมัครต่าง ๆ (Third Sector) มีฐานจากความคิด คือ (1) เป็นการท้าทายแนวคิดที่ว่ารัฐเพียงองค์กรเดียวที่ผูกขาดการจัดทำบริการสาธารณะ อย่างไรก็ตามควรมีทางเลือกที่มากกว่านี้ในการให้ประชาชนร่วมกันจัดทำด้วย (2) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติตามนโยบาย และพลเมือง (Pestoff, 2011)

การผลิตร่วมมีลักษณะเป็น “ระบอบการจัดการภาครัฐและการผลิตร่วม” กล่าวคือ การเปลี่ยนแปลง “ระบอบ” (Regime) ของการบริหารจัดการภาครัฐ มีภาคส่วนที่สามมาช่วยผลิตร่วม ดังนั้น ระบอบดังกล่าว จึงเป็นส่วนผสมและความหลากหลายขององค์กรที่เข้ามาจัดการบริการสาธารณะ เช่น เรื่องของการบริหารจัดการแบบเครือข่าย, การเกิดขึ้นของแนวคิด Governance อันเป็นกลไกที่ทำหน้าที่คัดง้างเครือข่ายต่าง ๆ ในสังคม แนวคิดการผลิตร่วม (Co-production) อันมีนัยสำคัญสองประการ คือ (1) ผู้ใช้บริการได้กลายเป็นทั้งผู้ออกแบบการให้บริการและผู้ส่งมอบบริการไปด้วย (2) การที่ผู้รับบริการและเจ้าหน้าที่ของรัฐมีความสัมพันธ์ในลักษณะทั้งร่วมกันและพึ่งพาซึ่งกันและกันอาจสร้างทั้งความเสี่ยงและความต้องการที่จะไว้วางใจซึ่งกันและกัน นอกจากนี้กรอบแนวคิดแบบ NPG ยังให้ความสำคัญกับประชาธิปไตย ความเป็นพลเมือง การบริการในผลประโยชน์สาธารณะ ซึ่งต้องยอมรับการเข้ามามีส่วนร่วมของพลเมือง กล่าวโดยสรุป หากใช้ภาษาของ NPG กระบวนทัศน์หรือระบอบเช่นนี้ ก็คือการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพลเมืองใน

การผลิตร่วมในบริการสาธารณะพร้อมกับภาคส่วนที่สาม ซึ่งการมีเป้าประสงค์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอันหลากหลาย คือลักษณะสำคัญของระบอบประชาธิปไตย (Pestoff, 2011)

ตัวอย่างของการผลิตร่วมในต่างประเทศ เช่น กรณีศึกษาแรก เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนชั้นเตรียมอนุบาลกับการบริหารจัดการสาธารณะในรูปแบบการผลิตร่วม ผลการศึกษาพบว่า มีระดับที่แตกต่างกันของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในประเทศต่าง ๆ และมีรูปแบบการจัดหาบริการที่แตกต่างกัน โดยระดับที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วมสูงสุดพบในผู้ให้บริการที่ร่วมกับภาคส่วนที่สาม กรณีศึกษาที่สอง คือ เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนก่อนอนุบาลในประเทศสวีเดน ซึ่งมีการจัดการศึกษาเป็น 4 ลักษณะคือ ผู้ปกครองมีส่วนร่วม, รัฐรับเลี้ยงเอง, รับเลี้ยงโดยเทศบาล และโรงเรียนเอกชน ซึ่งสามรูปแบบหลังนั้นต้องการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมแบบชั่วคราวชั่วคราวเท่านั้น ส่วนลักษณะการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง มีอยู่ 4 รูปแบบคือ มีส่วนร่วมในทางเศรษฐกิจ คือ การให้อุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนการสอน สองมีส่วนร่วมในทางการเมือง คือ การเข้าไปร่วมกำหนดนโยบาย สามมีส่วนร่วมทางสังคมคือ เข้าไปร่วมวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ และสุดท้ายมีส่วนร่วมในบริการเฉพาะ เช่น การเข้าไปช่วยจัดหาบุคลากรเมื่อมีการเจ็บป่วย อย่างไรก็ตาม ปัญหาการมีส่วนร่วมที่พบคือการจำกัดเขตแดนในการมีส่วนร่วม กล่าวคือ ผู้ปกครองไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้อย่างเต็มที่ส่งผลให้อิทธิพลของผู้ปกครองไม่เพียงพอต่อการจัดบริการสาธารณะ หรือการร่วมผลิตมีลักษณะที่ “เบาบาง” (Light co-production) ด้วยเหตุนี้ มีเพียงการผลิตร่วมที่เข้มข้น (Heavy co-production) ของพลเมืองเท่านั้นที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของพลเมืองแบบประชาธิปไตยทางตรง ดังนั้น การที่ผู้ปกครองได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในนโยบายได้โดยตรงคือ ลักษณะสำคัญของการบริหารจัดการแบบ NPG อย่างไรก็ตาม ในประเทศหนึ่ง ๆ ตัวแบบการบริหารจัดการภาครัฐมักมีลักษณะผสมผสานกัน เช่น ในรูปแบบดั้งเดิม (Old Public Administration) การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) และ NPG (Pestoff, 2011)

การผลิตร่วมเป็นหัวใจหลักของกระบวนทัศน์ NPG ที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของพลเมืองและการจัดหาบริการสาธารณะของภาคส่วนที่สาม ซึ่งในประการหลังช่วย “ขยับเขตแดน” การมีส่วนร่วมของพลเมืองให้มากขึ้นโดยเฉพาะในรูปแบบที่เป็นองค์การที่จัดทำบริการสาธารณะโดยรัฐเพียงลำพังและโดยเอกชนที่แสวงหากำไร ซึ่งผลการศึกษาสนับสนุนให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า “การบริหารจัดการแบบประชาธิปไตย” (Democratic Governance) ตลอดจนกระจายอำนาจสู่พลเมือง กระนั้นก็ดี มีข้อพึงระวังอย่างหนึ่งคือ อย่าทำให้การมีส่วนร่วมของพลเมืองกลายเป็นพิธีกรรมที่ฉาบฉวย (Pestoff, 2011)

3.2 การบริหารจัดการภาคสาธารณะที่ไร้รัฐ (The Stateless State) แนวคิดเกี่ยวกับ Governance สามารถแบ่งพัฒนาการออกเป็น 3 ยุค (ระลอกคลื่น) ได้แก่ Governance ที่ 1 เรียกว่าเครือข่ายการบริหารจัดการ (Network Governance) การเติบโตของตัวแสดงที่หลากหลายในการจัดทำบริการสาธารณะทำให้เกิดปัญหารัฐกลวง (Hollowed-out state) หรือการแทนที่งานของภาครัฐด้วยหน่วยงานอื่น ๆ เช่น หน่วยงานในกำกับของรัฐหรือเอกชน เนื่องจากภารกิจของ

ภาครัฐถูกเข้าแทนที่โดยตลาดและเครือข่ายต่าง ๆ อย่างไรก็ตามเรื่องเล่าดังเช่น Governance สำนักของอังกฤษ ที่ให้ความสำคัญกับการขยายตัวของเครือข่ายต่าง ๆ ในการปกครองของอังกฤษนั้น เครือข่ายเหล่านี้ถูกจัดวางโดยรัฐบาลได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้งบประมาณสนับสนุน นอกจากนี้ การแข่งขันในตัวแสดงต่าง ๆ ยังก่อให้เกิดความตึงเครียดทั้งในส่วนของการแข่งขันด้านราคาและพฤติกรรมความร่วมมือ กล่าวโดยสรุป ปัญหารัฐกลวงในการบริหารจัดการข้างต้นเกิดจากทั้งปัจจัยภายในที่ตัวแสดงมีความหลากหลายและใช้ระบบตลาดที่มีการบริหารจัดการแบบกระจายกระจายในการจัดทำบริการสาธารณะ และจากปัจจัยภายนอกจากการที่อังกฤษเข้าไปเป็นสมาชิกสหภาพยุโรป (Bevir & Rhodes, 2011)

Governance ที่ 2 อภิเษกการบริหารจัดการ หรือ Meta-governance ดังที่กล่าวไปแล้วว่า Governance แรกก่อให้เกิดปัญหารัฐกลวง ด้วยเหตุนี้ Governance ที่ 2 จึงเข้ามาปิดจุดอ่อนดังกล่าว ทว่าผลที่ตามมาคือ การที่รัฐใช้อำนาจในทางอ้อมมากขึ้น เช่น การเข้าไปกำกับมากกว่าลงมือปฏิบัติเอง (Steering) บทบาทของรัฐได้ทำหน้าที่ในการประสานงานโดยใช้ทั้งการเจรจา, ท่าทีในเชิงการทูต และแสดงให้เห็นถึงการการเข้าไปดูแลโดยกลไกที่ไม่เป็นทางการมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการให้บริหารผ่านระบบราชการ, องค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็น “การบริหารของการบริหารจัดการ” ในวิธีการเข้าไปกำกับดูแลของรัฐต่อตัวแสดงต่าง ๆ มีอยู่ 3 วิธี คือ (1) รัฐเป็นฝ่ายกำหนดกติกาให้ (2) รัฐเข้าไปกำกับตัวแสดงโดยใช้วิธีสร้างเรื่องราว ความเชื่อ การสนทนา และการกำหนดอัตลักษณ์ของตัวแสดง และ(3) รัฐเข้าไปกำกับตัวแสดงผ่านการกระจายทรัพยากร (เช่น เงิน) ให้ ด้วยเหตุนี้รัฐจึงไม่ได้มีวิธีการเดียวในการบริหารจัดการ ทว่ายังคงบทบาทหลักไว้อยู่ดี

วิธีการของ Governance ที่ 3 คือการอธิบายโดยใช้เรื่องเล่าหรือการตีความของแต่ละปัจเจกบุคคล ในการสร้างชุดอธิบายที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติที่มีต่อความเชื่อ และความปรารถนาซึ่งก่อให้เกิดเรื่องเล่าเช่นนี้ขึ้นมา ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขที่เชื่อมโยงกันระหว่างความเชื่อ, ความปรารถนา และการกระทำ โดยแต่ละบุคคลมีเรื่องเล่าเหล่านี้เป็นของตัวเอง ดังนั้น การหนีจากศูนย์กลางจึงมีลักษณะของการเปลี่ยนจากการดำรงอยู่ในเชิงสถาบัน (โครงสร้างของรัฐ) ไปสู่การตีความความหมายของการกระทำของปัจเจกบุคคล และเปลี่ยนจากการใช้ตรรกะในเชิงสังคมไปสู่การใช้เรื่องเล่า (ของตน) โดยแนวทางดังกล่าว ได้ให้ประเด็นสำคัญ 2 ประการ คือ 1) การนิยามที่ไม่เน้นการอธิบายแบบเหมารวมในการแสวงหารูปแบบการบริหารจัดการในสังคม คือปฏิเสธทั้ง Governance ที่ 1 และ 2 หากแต่เชื่อว่า แนวทางการศึกษาแบบถอยห่างจากศูนย์กลางนั้น อธิบายการเปลี่ยนแปลงของการบริหารจัดการ โดยการให้ความสำคัญกับตัวแสดงในฐานะปัจเจกบุคคลที่สามารถตีความได้ด้วยตนเองในวิธีปฏิบัติและการกระทำของพวกเขา ทั้งนี้ สามารถสรุปเรื่องเล่าออกเป็น 4 ลักษณะคือ 1) มีมุมมองที่หลากหลายของอำนาจรัฐ 2) การปฏิบัติประจำวันเป็นการผสมผสานระหว่างประเพณีและเรื่องเล่า 3) รูปแบบการบริหารจัดการของอังกฤษ เปลี่ยนเป็นระบบเครือข่ายและใช้ตลาด 4) วิธีการถอยห่างจากการบังคับโดยตรงเป็นการถือท้ายหรือประสานงาน (Bevir & Rhodes, 2011)

3.3 การทำสัญญาภายนอก (Contracting Out) ในศตวรรษที่ 21 มีการเติบโตของการทำงานแบบสัญญาจ้างบุคคลภายนอกเข้ามาทำงานภาครัฐ ทั้งนี้ ลักษณะสำคัญของการทำสัญญา

ภายนอกประกอบไปด้วย 4 รูปแบบ คือ 1) เป็นการทำสัญญาจ้างงานที่ไม่ใช่หน้าที่หลัก 2) ลักษณะงานหรือบริการที่ไม่มีพนักงานประจำทำได้ 3) มีข้อดีคือ การแข่งขันนำมาซึ่งการลดต้นทุนหรือการปรับปรุงคุณภาพการทำงานหรือบริการ ทั้งยังสามารถใช้ผู้เชี่ยวชาญที่มีอยู่ในท้องถิ่นได้ในขณะที่องค์การขาดแคลนผู้เชี่ยวชาญ และ 4) เป็นการลดขนาดของระบบราชการ อย่างไรก็ตาม เหตุผลที่อยู่เบื้องหลังของการทำสัญญาภายนอก คือ การลดต้นทุนในการต่อรองกับสภาพแรงงานที่มักพิทักษ์สิทธิพนักงานประจำหรือข้าราชการ ซึ่งลักษณะเช่นนี้เปรียบเหมือนกับการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบของรัฐบาล ด้วยข้อดีของการทำสัญญาภายนอก คือการได้สินค้าและบริการที่ดีที่สุดในราคาที่ต่ำที่สุด จึงเป็นสาเหตุให้การทำสัญญากับภายนอกเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ การรับแนวคิดแบบ NPM เข้ามาบริหารจัดการเช่นนี้จึงก่อให้เกิดความซับซ้อนและปัญหาที่ตามมา เช่น การกระจายความรับผิดชอบระหว่างคู่สัญญาทั้งหลาย, การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ออกแบบนโยบายและผู้จัดทำบริการสาธารณะ และความรับผิดชอบที่ไม่ชัดเจน ตลอดจนปัญหาการ “วิ่งเต้น” (Lobby) ในการทำสัญญา กล่าวได้ว่าตัวกระตุ้นที่ก่อให้เกิดการเพิ่มขึ้นของการทำสัญญาภายนอกคือ การมีต้นทุนที่ต่ำลงของเทคโนโลยีสารสนเทศ, การสื่อสาร และความรวดเร็วประกอบกับต้นทุนที่ต่ำลงของการขนส่ง ซึ่งได้สร้างฐานการผลิตที่มีความยืดหยุ่น กล่าวคือ จะผลิตสินค้าที่ไหนก็ได้ เนื่องจากข้อจำกัดด้านระยะทาง เวลา และต้นทุนไม่ได้เป็นอุปสรรคอีกต่อไป ตัวกระตุ้นประการต่อมาคือ อุดมการณ์แบบโลกาภิวัตน์และเศรษฐกิจโลก ส่งผลให้การผลิตและบริการแบบระบบราชการไม่มีประสิทธิภาพอีกต่อไป เนื่องจากความคาดหวังของผู้บริโภคในมาตรฐานของสินค้าและบริการที่สูงขึ้น ดังนั้น ในปัจจุบันการทำสัญญาจ้างภายนอกจึงมีเพิ่มสูงขึ้น ตลอดจนมีลักษณะเป็นการจัดการบริการสาธารณะผ่านเครือข่ายต่างๆ ซึ่งสภาพโลกาภิวัตน์และความก้าวหน้าทางการสื่อสาร การขนส่ง และเทคโนโลยีได้สร้างทั้งปัญหาและความต้องการที่แนวคิดแบบเดิมไม่สามารถจัดการได้ ภาครัฐจึงมีความจำเป็นต้องดึงภาคส่วนอื่น ๆ มาช่วย (Cohen & Eimicke, 2011)

ในประเด็นด้านจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อตัวแทนในระบอบประชาธิปไตย การทำสัญญาภายนอกทำให้ระบบราชการมีการทำงานหลายชั้น เกิดการผลักความรับผิดชอบ ดังเช่น ในกรณีศูนย์รับเลี้ยงเด็กที่มีเด็กเสียชีวิต ซึ่งทำให้ดูประหนึ่งความรับผิดชอบจากภาครัฐน้อยลง ตลอดจนปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อน อันนำมาซึ่งเทคนิคการทำสัญญาแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การประมูลแบบปิดซอง, การตั้งคณะกรรมการประมูลจากภายนอก ตลอดจนการคัดเลือกเจ้าหน้าที่จากภาครัฐที่ทำหน้าที่อย่างรอบคอบ อย่างไรก็ตาม ปัญหาผลประโยชน์ทับซ้อนและการทำสัญญาภายนอกที่มักพบ เช่น การที่ผู้ให้สัญญาตอบแทนเจ้าหน้าที่รัฐในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง เช่น เมื่อเจ้าหน้าที่รัฐเกษียณแล้ว จึงแต่งตั้งให้มีตำแหน่งที่ปรึกษาในบริษัทของผู้ให้สัญญา (revolving door) หรือการทำสัญญาบริการที่ใช้เรื่องเชิงเทคนิคชั้นสูง รัฐจำเป็นต้องจ้างที่ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเป็นฝ่ายที่สาม แต่ผู้เชี่ยวชาญดังกล่าวอาจจะมีผลประโยชน์กับบริษัทที่เป็นคู่สัญญาก็ได้ นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการข่มขู่ไม่ให้ผู้อื่นเข้าร่วมประมูล ตลอดจนปัญหาเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ไม่ได้รับการฝึกอบรมทำให้ไม่เชี่ยวชาญในการทำสัญญา ดังนั้น จำเป็นต้องมีเทคนิคในการทำสัญญา เช่น การกำหนดหลักเกณฑ์ให้ชัดเจน การสร้างความโปร่งใส ด้วยการเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะ, การแจ้งบัญชีทรัพย์สินของ

เจ้าหน้าที่รัฐ และการกำหนดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการป้องกันผลประโยชน์ทับซ้อน ตลอดจนเทคนิคที่ไม่ทำให้เกิดการละเมิดจริยธรรม ได้แก่ 1) การให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำสัญญากับคู่สัญญา 2) มีการทำบัญชีรายชื่อคู่สัญญากับภาครัฐที่ทำงานสำเร็จและมีจริยธรรมตลอดจนที่ได้รับรางวัล 3) การให้รางวัลและการลงโทษในการทำสัญญา ตลอดจนมี “บัญชีดำ” ในคู่สัญญา 4) ติดตามพฤติกรรมของคู่สัญญา ตลอดจนอาจมีสัญญาเพิ่มเติมในคู่สัญญาที่มีพฤติกรรมเสี่ยง (Cohen & Eimicke, 2011)

3.4 ความเป็นหุ้นส่วน (Partnerships) เมื่อการบริหารจัดการภาคสาธารณะจำเป็นต้องมีภาคส่วนต่าง ๆ เข้ามารับผิดชอบร่วมกัน ดังนั้น ความยุติธรรมอย่างเหมาะสมในการแบ่งรับความเสี่ยงระหว่างภาครัฐและเอกชน หรือจะทำให้สัญญาระหว่างหุ้นส่วนต่าง ๆ ทำให้ทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ในความสัมพันธ์อันซับซ้อนนี้อย่างไร โดยข้อควรพิจารณาประเด็นหนึ่งของความเป็นหุ้นส่วนคือ มักเน้นในทางปฏิบัติและถูกละเลยแนวคิดเบื้องหลังในเชิงทฤษฎี ดังนั้น แนวคิดเชิงทฤษฎีจึงมีความสำคัญต่อการพิจารณาปัญหาข้างต้น โดยแนวคิดความเป็นหุ้นส่วนสามารถพิจารณาในเชิงทฤษฎี ดังนี้ (Schuppert, 2011)

3.4.1 ความเป็นหุ้นส่วนในฐานะ “วาทกรรมเชิงบริหารจัดการ” (governance discourse) หมายถึง รูปแบบเชิงสถาบันอันหลากหลายของความร่วมมือทางสังคมในการผลิตสินค้า, กฎเกณฑ์ภาคสาธารณะ ที่มาทั้งจากภาครัฐและเครือข่ายรัฐ-เอกชน ตลอดจนภาคประชาสังคม มุ่งให้ความสำคัญที่รูปแบบการบริหารจัดการแบบไร้สายการบังคับบัญชาและไร้ความเป็นศูนย์กลางของรัฐ นอกจากนี้ คำว่า “ความเป็นหุ้นส่วนภาครัฐ-เอกชน” ยังถูกนิยามให้มีลักษณะการบริหารจัดการแบบข้ามภาคส่วน (sector-crossing) หรือที่เรียกว่า “รูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการ” (new mode of governance) ตลอดจนการแสดงให้เห็นถึงการบริหารจัดการแบบร่วมมือ (Collaborative governance) หรือ “การบริหารจัดการแบบข้ามภาคส่วน” อันแสดงให้เห็นถึงรากฐานของการรวมตัวกันของศักยภาพในตัวแสดงที่เป็นรัฐและไม่ใชรัฐ ความหมายที่มีลักษณะกว้างๆ ของความเป็นหุ้นส่วนนี้ รวมถึงลักษณะ 4 ประการคือ 1) การเลือกภาคส่วนเข้ามาเป็นสมาชิก (cooptation) 2) การมอบหมายหรือกระจายอำนาจ (delegation) 3) ความร่วมมือในการควบคุมร่วมกัน และ 4) การควบคุมและจัดการตนเอง ในลักษณะที่อยู่ใต้สายการบังคับบัญชา ในประเด็นต่อมา ความเป็นหุ้นส่วนระบุดึงปฏิสัมพันธ์ใหม่ระหว่างภาครัฐ, ภาคธุรกิจ และภาคประชาสังคม โดยเป็นการอธิบายการเกิดขึ้นในรูปแบบใหม่ของการบริหารจัดการระดับโลก ตั้งอยู่บนสมมติฐานสองประการ คือ 1) กรอบการวิเคราะห์ที่ทำให้เข้าใจความเป็นหุ้นส่วนในฐานะรูปแบบที่เด่นชัดของปฏิสัมพันธ์ระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ เช่น การใช้กฎหมายของเอกชน ตัวแสดงที่มีทั้งภาครัฐและเอกชน การปรึกษาหารือและฐานคิดเชิงสังคม การมีโครงสร้างแบบเปิด เป็นต้น 2) การเปลี่ยนบทบาทของตัวแสดง 3 ภาคส่วนคือ ภาครัฐ เปลี่ยนจากการใช้อำนาจแบบผูกขาดเป็นการใช้อำนาจเชิงบริหารจัดการ ภาคเอกชนพบบทบาทภาครัฐเข้าไปมีส่วนร่วม ภาคส่วนที่สามถูกเรียกว่า ภาคประชาสังคม กล่าวโดยสรุป ความเป็นหุ้นส่วนภาครัฐ-เอกชนนั้น ไม่ใช่การจัดการภาครัฐแนวใหม่ (NPM) และไม่ได้มีลักษณะของสายการบังคับบัญชา ทว่าเป็นการต่อรอง ต่างตอบแทน ที่ไม่มีการครอบงำจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

3.4.2 ความเป็นหุ้นส่วนในฐานะที่เป็นองค์ประกอบหรือทางเลือกเชิงสถาบัน โดยการกำหนดนโยบายสาธารณะ มีหลักการสำคัญอยู่ที่การสร้างทางเลือกที่เหมาะสมทั้งในด้านของเครื่องมือ สถาบัน และกฎหมาย ทั้งสามส่วนดังกล่าวนำไปสู่การบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ (good governance) ในลักษณะช่วยกันมองปัญหา ช่วยกันแก้ปัญหาภายใต้ความตึงเครียดด้านการเงิน ความท้าทายดังกล่าวนี้ได้รับการตอบสนองโดยรูปแบบที่หลากหลายและท้าทายความร่วมมือ ตลอดจนเกิดรูปแบบการส่งมอบบริการสาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ ในประเด็นด้านการบริหารจัดการแบบข้ามภาคส่วน มีการเปรียบเทียบให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างของรูปแบบการบริหารจัดการ 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ระหว่างการทำสัญญาและความเป็นหุ้นส่วนภาครัฐ-เอกชน ที่ความเหมือนคือมาจากภาคส่วนที่ต่างกันและผูกพันกันด้วยสัญญา ส่วนความต่าง เช่น ความสัมพันธ์แบบตัวการ-ตัวแทนแบบการทำสัญญา และความสัมพันธ์แบบร่วมการสร้างการตัดสินใจและการผลิตแบบ PPPs 2) ระหว่างการทำสัญญาและความเป็นหุ้นส่วนภาครัฐ-เอกชนและเครือข่าย ความเหมือนคือ ทั้งคู่เป็นเครื่องมือสำหรับการดำเนินตามนโยบายแบบข้ามภาคส่วนและผลประโยชน์ขึ้นอยู่กับสมรรถนะเชิงสถาบัน ความแตกต่างคือ PPPs เป็นมุมมองเชิงประกอบการส่วนเครือข่าย เน้นความอยู่เหนือการตลาดและลำดับชั้น เช่นเครือข่ายสังคมแบบหลังรัฐ ทั้งนี้ PPPs ประกอบไปด้วย 5 มิติ คือ 1) การมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ 2) ความสัมพันธ์ที่เน้นความร่วมมือและความสัมพันธ์ที่คงทน 3) ทรัพยากรที่ใช้ร่วมกัน 4) การแบ่งความรับผิดชอบร่วมกัน 5) ความต่อเนื่องในการทำงานร่วมกัน โดยส่วนสำคัญของความเป็นหุ้นส่วนคือความไว้วางใจเนื่องจากสร้างความมั่นคงให้กับเครือข่าย สอดรับกับงานของ Casady et al. (2019) มองว่า ความสำคัญของ PPPs ในกระบวนการทัศน์ NPG คือ การเติบโตในเชิงสถาบันแบบเต็มที อันประกอบไปด้วย ความชอบธรรม (Legitimacy) ของรัฐบาลที่ช่วยรับรองความมีมาตรฐาน ศักยภาพของความร่วมมือ (Capability) ที่อาจต้องมีการตั้งองค์กรกึ่งภาครัฐเข้าช่วยควบคุมบริหารจัดการหุ้นส่วน และความเชื่อมั่นและไว้วางใจระหว่างเครือข่าย (Trust) โดยเฉพาะรัฐบาลที่ต้องมีกฎเกณฑ์ที่มีมาตรฐานและช่วยให้เกิดความโปร่งใส

อย่างไรก็ตาม ความเป็นหุ้นส่วนภาครัฐ-เอกชน (Public-Private Partnerships: PPPs) นั้นมีเหตุผลที่ก่อให้เกิดขึ้น จากการสำรวจมีประเด็นสำคัญ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างการเงินภาคสาธารณะและหุ้นส่วนภาครัฐและเอกชน ความสัมพันธ์ระหว่างประสิทธิภาพและ PPPs ความเหมาะสมของการกระจายความเสี่ยง เป็นต้น ทั้งนี้ PPPs เกิดขึ้นในสองระดับ คือ ระดับในประเทศ ซึ่งเกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพการใช้จ่ายการเงินภาคสาธารณะ และระดับโลก เกี่ยวข้องกับ ความเข้มแข็งของเครือข่ายความรับผิดชอบด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม, การบุกเบิกตลาดใหม่ๆ, การสนับสนุนมาตรฐานระดับโลก เป็นต้น ทั้งนี้ PPPs ระดับในภายในประเทศแยกได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) PPPs ในเชิงองค์การ ให้ความสำคัญกับการทำสัญญาทางกฎหมาย 2) PPPs เชิงสัญญา ให้ความสำคัญกับการทำสัญญากับพื้นฐานของกฎหมายเอกชน และ 3) PPPs ในเชิงเครือข่ายของสัญญา ในด้าน PPPs ระดับโลก แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบเช่นกัน ได้แก่ 1) การลดค่าใช้จ่ายของรัฐ 2) การทำงานร่วมกันในที่มีเป้าหมายเชิงสังคม เช่น ด้านพลังงานและการจัดหาไฟฟ้าในประเทศยากจน

และ3) การทำหน้าที่เชิงพื้นฐานของสังคม เช่น การลดความยากจน, การควบคุมโรค, การพัฒนาที่ยั่งยืน กรณีศึกษาสำคัญของ PPPs คือ มณฑลควิเบก (ประเทศแคนาดา) PPPs ได้รับการจัดตั้งเพื่อให้ความเห็นชอบในกระบวนการจัดตั้ง PPPs โดยมีขั้นตอนสำคัญคือ การทำสัญญาจัดซื้อจัดจ้างในประเด็นด้านการแบกรับความเสี่ยงร่วมกัน ในโครงการที่มีความท้าทายสูง มักมีการประเมินโครงการในจุดที่ไม่สามารถหวนกลับคืนได้ โดยมีเครื่องมือการบริหารจัดการคือรายงานความโปร่งใส (Schuppert, 2011)

บทสรุป

กระบวนการทัศน์การบริหารจัดการภาคสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG) ได้กลายเป็นกระบวนการทัศน์สำคัญในนโยบายไปปฏิบัติและการส่งมอบบริการสาธารณะในศตวรรษที่ 21 เป็นการรวมตัวกันทั้งระหว่างกำหนดยุทธศาสตร์ นโยบาย ความสัมพันธ์ในการทำงานระหว่างองค์กร ตลอดจนวิธีการบนฐานของเครือข่ายในการส่งมอบและจัดทำบริการสาธารณะ ในเชิงทฤษฎี NPG คือ กระบวนการทัศน์ที่มีรากฐานทางทฤษฎีเชิงสถาบันและทฤษฎีเครือข่าย มองรัฐว่าประกอบไปด้วยตัวแสดงและกระบวนการอันหลากหลายในนโยบายสาธารณะ มุ่งให้ความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและสิ่งแวดล้อม โดยมีกลไกในการกระจายทรัพยากรที่สำคัญคือเครือข่ายและความสัมพันธ์เชิงสัญญา มีระบบการบริหารแบบเปิดจากกฎเกณฑ์แบบเดิมที่เคยปิดกั้น เช่น เปิดโอกาสให้ภาคส่วนที่สามเข้าร่วมจัดทำบริการสาธารณะ ให้ความสำคัญและเกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมในการบริหารจัดการมากกว่าสองกระบวนการทัศน์ที่ผ่านมา เนื่องจากให้ความสำคัญกับความยั่งยืนทั้งในเชิงสังคมและสภาพแวดล้อม ประกอบกับเชื่อว่าไม่มีวิธีการที่ดีที่สุด หากแต่เน้นระบบบริหารจัดการที่เหมาะสมกับบริบท/สภาพแวดล้อม ด้วยเหตุนี้ ความท้าทายของผู้บริหารงานภาครัฐก็คือ การกล้าที่จะเผชิญสิ่งใหม่ ในโลกที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ในเชิงปฏิบัติโดยเฉพาะการปรับใช้กับการบริหารงานภาครัฐของสังคมไทย พบว่า ตัวแสดงในการบริหารงานภาคสาธารณะของสังคมไทยยังคงอยู่บนฐานของวิธีคิดเชิงกลไก “ระบบราชการ” เป็นหลัก กล่าวคือ ฝ่ายการเมืองเป็นผู้กำหนดนโยบาย ส่วนฝ่ายบริหารหรือข้าราชการเป็นผู้ดำเนินนโยบายไปปฏิบัติ ด้วยเหตุดังกล่าว NPG จึงอาจนำมาปรับใช้สำหรับประเทศไทย ในประเด็นของการนำภาคส่วนอาสาสมัครหรือภาคส่วนที่สาม มาร่วมจัดทำบริการสาธารณะให้มากขึ้น เช่น การร่วมเป็นผู้ตรวจสอบ การร่วมเป็นผู้กำหนดนโยบาย มิใช่มีเพียงฐานะเป็นผู้รับประโยชน์แต่เพียงอย่างเดียว

เอกสารอ้างอิง

Bevir, M., & Rhodes, R. A. (2011). The Stateless State in Bevir, Mark. Ed. *The SAGE Handbook of Governance*. SAGE.

- Casady, C. B., Eriksson, K., Levitt, R. E., & Scott, W. R. (2019). (Re)defining public-private partnerships (PPPs) in the new public governance (NPG) paradigm: an institutional maturity perspective. *Public Management Review*, 22(2), 161–183. <https://doi.org/10.1080/14719037.2019.1577909>
- Cohen, S., & Eimicke, W. (2011). Contracting Out in Bevir, Mark. Ed. *The SAGE Handbook of Governance*. SAGE.
- Krogh, A. H., & Triantafillou, P. (2024). Developing New Public Governance as a public management reform model. *Public Management Review*, 26(10), 3040–3056. <https://doi.org/10.1080/14719037.2024.2313539>
- Osborne, S. P. (2010). Introduction: The (New) Public Governance: a Suitable Case for Treatment?. in Osborne, Stephen, P. *The New Public Governance? : Emerging Perspectives on Theory and Practice of Public Governance*. Routledge.
- Pestoff, V. (2011). Co-production, New Public Governance and Third Sector Social Services in Europe. *Ciências Sociais Unisinos*, 47(1): 15-24.
- Robinson, M. (2015). *From Old Public Administration to the New Public Service*. UNDP Global Centre for Public Service Excellence.
- Schuppert, G. F. (2011). “Partnerships” in Bevir, Mark. Ed. *The SAGE Handbook of Governance*. SAGE.

การวิเคราะห์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ประมุข ศรีชัยวงษ์¹

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่าง “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” กับแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” โดยมุ่งเน้นส่งเสริมความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นองค์ประกอบหลักของการพัฒนาในทุกระดับ จากแนวทางการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจที่เป็นกระแสหลัก ได้ส่งผลกระทบจากปัญหาความเหลื่อมล้ำทางสังคม การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และวิกฤตสิ่งแวดล้อม นำมาสู่แนวคิดของการพัฒนาไปสู่แนวทางที่ยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน ควบคู่กับการธำรงรักษาสภาพของทรัพยากรและสังคมเพื่อคนรุ่นหลัง สำหรับบริบทของประเทศไทยได้กำหนดวิสัยทัศน์ของการพัฒนาประเทศ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้อย่างครอบคลุมในทุกมิติได้กลายเป็นจุดแข็งในการนำพาประเทศให้ผ่านพ้นวิกฤตมาได้ และเป็นภูมิคุ้มกันให้กับคนในชาติ

แต่อย่างไรก็ตาม แม้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะได้รับการส่งเสริมในระดับนโยบายอย่างต่อเนื่อง หากแต่การน้อมนำไปสู่การปฏิบัติยังคงจำกัดอยู่ในวงแคบหรือบางกลุ่มอาชีพเท่านั้น ดังนั้น การขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืนในระดับประเทศจำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการเชิงระบบ พร้อมทั้งเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ และการปลูกฝังแนวคิดผ่านกระบวนการ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามศาสตร์พระราชา เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนสามารถนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และดำรงชีวิตอย่างสมดุลและยั่งยืนภายใต้บริบทของตนเอง

คำสำคัญ: หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, การพัฒนาที่ยั่งยืน, การบูรณาการ

Received: April 20, 2025 Revised: April 26, 2025 Accepted: April 29, 2025

¹ อาจารย์สังกัดคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
email: pramuk.sri@neu.ac.th

An Analytical Study of the Sufficiency Economy Philosophy within the Framework of Sustainable Development

Pramuk Srichaiwong¹

Abstract

This academic article aims to analyze the interconnection between the “Philosophy of Sufficiency Economy” and the concept of “Sustainable Development,” with an emphasis on promoting balance across the economic, social, and environmental dimensions—core components of development at all levels. The dominant growth-oriented development model has led to social inequality, natural resource degradation, and environmental crises, prompting a global shift toward sustainability. Sustainable development places importance on meeting the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet theirs.

In the context of Thailand, the national development vision “Stability, Prosperity, and Sustainability, becoming a developed country through the application of the Sufficiency Economy Philosophy” reflects an approach aligned with the United Nations Sustainable Development Goals (SDGs). The comprehensive application of the Sufficiency Economy Philosophy across all dimensions has emerged as a national strength, enabling the country to overcome crises and serving as a foundation for resilience.

However, despite continuous policy-level promotion, the practical implementation of this philosophy remains limited to specific sectors or communities. Therefore, advancing sustainable development at the national level requires a systemic and integrated approach, supported by efforts to enhance knowledge, understanding, and value internalization through the royal development principle of “Understand, Access, and Develop.” This process will empower individuals to apply the philosophy in concrete ways, foster experiential learning, and enable them to lead balanced and sustainable lives within their own contexts.

Keyword: Philosophy of Sufficiency Economy, Sustainable Development, Integration

¹ Lecturer of Faculty of Social Sciences and Humanities, North Eastern University
email: pramuk.sri@neu.ac.th

บทนำ

การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นควบคู่กับวิวัฒนาการของมนุษย์มาตั้งแต่อดีต ด้วยความต้องการในการดำรงชีวิตที่ดีขึ้น มนุษย์จึงแสวงหาทรัพยากรและสร้างนวัตกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตนเอง อย่างไรก็ตาม การพัฒนาในหลายทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะในเชิงเศรษฐกิจ กลับนำมาซึ่งปัญหาหลากหลาย ทั้งความเหลื่อมล้ำทางสังคม การเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ และวิกฤตสิ่งแวดล้อม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (United Nations, 2015) จากปัญหาดังกล่าวทำให้เกิดแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” (Sustainable Development) ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาในลักษณะที่สามารถตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำลายศักยภาพของคนรุ่นต่อไปในการตอบสนองความต้องการของตนเอง (Brundtland, 1987) และในบริบทของประเทศไทย “หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่ได้รับการพระราชทานโดยพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช รัชกาลที่ 9 ได้กลายเป็นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัว ตลอดจนการใช้ความรู้ควบคู่ แต่อย่างไรก็ตามหากจะพิจารณาถึงแก่นแท้ของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้หมายถึง “การอยู่แบบจน ๆ” หรือ “ไม่ชวนขยายพัฒนา” อย่างที่บางคนเข้าใจผิด แต่มีแก่นสารสำคัญอยู่ที่ ความสมดุลและการรู้จักประมาณตน ประกอบด้วย 3 ห่วง + 2 เงื่อนไข ซึ่งไม่ใช่แค่เรื่องเศรษฐกิจแต่คือ “หลักในการดำเนินชีวิต” ที่ครอบคลุมตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว องค์กร ไปจนถึงประเทศ ที่สามารถนำไปพัฒนาได้ในทุกระดับ ซึ่งสวนทางกับระบบเศรษฐกิจและสังคมประเทศที่เติบโตอย่างรวดเร็ว ซึ่งได้กำหนดรูปแบบวิถีชีวิตของคนในประเทศ ไปสู่สังคมบริโภคนิยม ที่ส่งเสริมให้ “คนอยากได้ อยากมี” มากกว่า “อยู่อย่างพอดี” นำไปสู่การพึ่งพาจากภายนอกมากกว่าพึ่งพาตนเอง (มูลนิธิชัยพัฒนา, ม.ป.ป.)

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และวิเคราะห์ศักยภาพของหลักปรัชญานี้ในการเป็นแนวทางเชิงปฏิบัติที่สามารถสร้างสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม อันจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาในระดับท้องถิ่น ประเทศ และนานาชาติให้เกิดความยั่งยืน

กระบวนการต้นของการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สามารถสร้างความเจริญ คุณภาพชีวิต การผลิตและการบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาอย่างสมดุล นับตั้งแต่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม ทิศทางการพัฒนาของประเทศต่างๆ ทั่วโลก มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมที่ส่งผลให้เศรษฐกิจเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดในปริมาณมาก เพื่อผลิตสินค้าให้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่เพิ่มขึ้น ทำให้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดถึงวันเหลือน้อยหรือใกล้จะหมดไป ปรากฏการณ์ดังกล่าว นำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้า แต่ในขณะเดียวกัน

ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของมนุษย์ เกิดความเสื่อมโทรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม คุณภาพชีวิตของมนุษย์ถูกบั่นทอนลง เกิดการเลียนแบบพฤติกรรม การผลิตและการบริโภคที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้สังคมโลกต้องตกอยู่ในภาวะสังคมมีปัญหากับความไม่ยั่งยืน ก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม จำเป็นต้องแสวงหาแนวทางพัฒนาที่คำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุกด้านอย่างสมดุล เพื่อก่อให้เกิดระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ สังคมที่ดี มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี อยู่ดี กินดี ควบคู่กันไปกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิมดีขึ้นอย่างยั่งยืน (สุวิทย์ ยี่วรพันธ์, 2509) โดยวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นทั่วโลกได้กระตุ้นให้หลายประเทศเกิดความตระหนักที่จะร่วมมือในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม ซึ่งประเทศต่างๆทั่วโลกได้ตระหนักถึงวิกฤตการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น จากการพัฒนาแบบมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว จึงหันมาให้ความสนใจกับการพัฒนารูปแบบใหม่ที่สามารถลดผลกระทบสิ่งแวดล้อมอันเป็นที่มาของการพัฒนาที่ยั่งยืน (Brundtland, 1987) จากนั้นองค์การสหประชาชาติได้เรียกร้องให้ทั่วโลกคำนึงถึงผลกระทบของการพัฒนาที่มีต่อสิ่งแวดล้อม และปัญหาการใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือยที่ไม่สมดุลกับขีดจำกัดการตอบสนองของธรรมชาติ

ความเป็นมาเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน

ปัจจุบันโลกเผชิญปัญหาความไม่ยั่งยืนหลากหลายมิติทั้งในมิติเศรษฐกิจ มิติสังคม มิติสิ่งแวดล้อม ตลอดจน มิติสันติภาพ โดยเฉพาะปัญหาความยากจนที่ยังคงเป็นปัญหาที่โลกจะต้องดำเนินการแก้ไข ทั้งนี้เป็นเพราะว่าปัญหาความยากจน มิใช่เพียงแต่ในมิติของเศรษฐกิจเท่านั้นแต่ยังหมายรวมถึงมิติของสุขภาพ ความมั่นคงทางอาหาร การเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา การพัฒนาเศรษฐกิจที่ผ่านมานั้น ยังขาดกลไกการกระจายผลประโยชน์ที่เป็นธรรม เกิดความไม่เท่าเทียมในหลายมิติไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของรายได้ การเข้าถึงทรัพยากร ตลอดจนโอกาสทางสังคม ซึ่งความไม่เท่าเทียมเกิดขึ้นทั่วทั้งโลก นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายต่าง ๆ จากปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate change) ปัญหา Eutrophication ปัญหามลพิษในแหล่งน้ำและอากาศ ปัญหาการจัดการของเสีย ปัญหาการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ ตลอดจน การสูญเสียพื้นที่ป่า (Deforestation) ซึ่งล้วนจะส่งผลกระทบต่อมวลมนุษยชาติ โดยมีแนวโน้มของระดับปัญหาเพิ่มขึ้น (ประมุข ศรีชัยวงศ์, 2565) มวลมนุษยชาติได้ตระหนักถึงปัญหาเหล่านี้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะภายหลังเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในระดับโลกที่เริ่มจากสหรัฐอเมริกา ตามด้วยวิกฤตการณ์ในเขตที่ใช้อัตราแลกเปลี่ยนสกุลเงิน (Euro) ส่งผลให้ประชาสังคมโลก โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว ตั้งคำถามกับแนวทางการพัฒนาในปัจจุบัน นำมาซึ่งกระแสการประท้วงและการเคลื่อนไหวเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญ อาทิเช่น การประท้วงที่ Wall street ในขณะเดียวกัน ความเข้าใจถึงสาเหตุและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) อันเนื่องมาจากผลการศึกษาของคณะกรรมการระหว่างรัฐที่ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยได้สรุปถึงการเปลี่ยนแปลงว่าเป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ นำมาสู่ความร่วมมือของการดำเนินการอย่างจริงจังในทุกประเทศทั่วโลก เพื่อหยุดยั้งไม่ให้

อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกเพิ่มขึ้นเกิน 2 องศาเซลเซียส โดยเปรียบเทียบกับระดับอุณหภูมิก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม นอกจากนี้ ยังช่วยให้ประเทศที่ได้รับผลกระทบ สามารถปรับตัวได้ ความตระหนักดังกล่าวสะท้อนความชัดเจนในการประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (United Nations Conference on Sustainable Development: UNCSD) ในปี ค.ศ. 2012 กรุงริโอเดอจาเนโร ประเทศบราซิล หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าการประชุม Rio+20 เป็นกรอบทิศทางพัฒนาไปสู่ความยั่งยืน (ชล บุญนาค และคณะ, 2561) ซึ่งต่อมาจึงขยายแนวคิดไปสู่การประชุมสุดยอดระดับโลกว่าด้วยการพัฒนาที่ยั่งยืน (World summit on sustainable development) กระตุ้นให้ประเทศต่างๆ หันมาให้ความสนใจและกำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างองค์รวมมุ่งสู่คุณภาพการพัฒนา

สำหรับประเทศไทย ได้ใช้แนวทางการพัฒนาประเทศ ตามรอยการพัฒนาของประเทศตะวันตก หรือประเทศอุตสาหกรรม เพราะเห็นว่ามีควมก้าวหน้า ทันสมัย มีเทคโนโลยีเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Countries) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน และโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ ให้เป็นประเทศพัฒนาโดยมีแผนพัฒนาประเทศที่เรียกว่า แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรอบในการพัฒนาช่วงเวลาแผนละ 5 ปี ภายใต้หน่วยงานดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาคือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ปัจจุบันเปลี่ยนมาเป็น สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หรือที่เรียกว่า “สภาพัฒน์” ซึ่งมีหน้าที่สำคัญในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นกรอบในการพัฒนาประเทศ ตลอดจนพิจารณางบประมาณตามแผนงาน โครงการต่าง ๆ เพื่อเสนอความเห็นชอบต่อคณะรัฐมนตรี โดยดำเนินการผ่านการพัฒนาประเทศภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ มาจนถึงปัจจุบัน จำนวน 13 ฉบับ นับตั้งแต่เริ่มใช้ฉบับที่ 1 (2504 - 2509) ฉบับที่ 2 (2510 - 2514) ฉบับที่ 3 (2515 - 2519) ฉบับที่ 4 (2520 - 2524) ฉบับที่ 5 (2525 - 2529) ฉบับที่ 6 (2530 - 2534) ฉบับที่ 7 (2535 - 2539) ฉบับที่ 8 (2540 - 2544) ฉบับที่ 9 (2545 - 2549) ฉบับที่ 10 (2550 - 2554) ฉบับที่ 11 (2555 - 2559) ฉบับที่ 12 (2560 - 2564) และฉบับที่ 13 (2565 - 2570) แต่อย่างไรก็ตาม การพัฒนาที่ผ่านมาที่มุ่งแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในแต่ละยุคสมัย ก่อให้เกิดปัญหาการพัฒนาที่ไม่ได้สัดส่วน ชุมชนเมืองได้รับการพัฒนาสู่ความทันสมัย กลายเป็นศูนย์กลางการพัฒนาที่สร้างปัญหาสังคมของประเทศตามมา จากการอพยพแรงงาน การเข้าไปหางานทำในตัวเมืองใหญ่ วัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตชุมชนถูกละเลย ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้เพื่อการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจ จนเกินขอบเขต ขาดความสมดุลในการบริหารจัดการ สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมยากที่จะฟื้นฟู ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในด้านสังคมกลับพบว่ามีปัญหาเหลื่อมล้ำ เกิดภาวะหนี้สินครัวเรือนเพิ่มขึ้น ในด้านทรัพยากรธรรมชาติถูกนำมาใช้เพื่อการผลิต อาทิ รูปแบบการเกษตรกรรมเปลี่ยนมาเป็นเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว (Mono culture) ที่เน้นการเพิ่มปริมาณผลผลิต และมีการใช้พื้นที่และปัจจัยการผลิตเป็นจำนวนมาก ส่งผลกระทบต่อสุขภาพชุมชน ระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม จากการปนเปื้อนสารพิษ สารเคมี เป็นต้น จากผลกระทบดังกล่าวข้างต้น ทำให้ประเทศไทยต้องมีการปรับเปลี่ยนแผนการพัฒนาประเทศ มุ่งสู่ความยั่งยืน จะเห็นได้จาก

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ที่หันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาให้คนเป็นศูนย์กลาง และใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือการพัฒนานคน แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 9 ได้น้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาพัฒนาและบริหารประเทศ ยึดทางสายกลางสู่การพัฒนาที่สมดุล แผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 11 ได้กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศ “ประเทศมีความมั่นคง เป็นธรรม และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลง” โดยมีพันธกิจ ในการพัฒนาฐานการผลิตและบริการ การสร้างความเข้มแข็งและเป็นธรรม และลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคมและสร้างภูมิคุ้มกันจากวิกฤตการณ์ และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560 – 2564) ได้มุ่งเน้นการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืน โดยยังคงน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นปรัญชานำทางในการพัฒนาประเทศอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันและช่วยให้สังคมไทย สามารถยืนหยัดอยู่ได้อย่างมั่นคง เกิดภูมิคุ้มกัน และสามารถบริหารความเสี่ยงได้อย่างเหมาะสม จากการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาที่มุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน” (สภานโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2560) สำหรับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับปัจจุบัน (ฉบับที่ 13) เป็นช่วงที่มีแนวโน้มของการพัฒนาของเทคโนโลยีอย่างก้าวกระโดด การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น การเป็นสังคมสูงวัยของประเทศไทยและหลายประเทศทั่วโลก ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศ ดังนั้น การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศท่ามกลางกระแสแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จึงต้องให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งจากภายในให้สามารถเติบโตต่อไปได้อย่างมั่นคง ท่ามกลางความผันแปรที่เกิดขึ้นรอบด้าน และคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรื, 2566) จะเห็นว่าทิศทางในการพัฒนาประเทศ ได้มีการปรับเปลี่ยนจากการเน้นการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ก็หันมาให้ความสำคัญทางด้านสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ อย่างไรก็ตามหากจะวิเคราะห์ถึงผลการพัฒนาของประเทศที่ผ่านมา ยังไม่ได้ครอบคลุมในทุกมิติ เป็นการพัฒนาเฉพาะด้าน และส่งผลกระทบต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมจากการนำไปเป็นปัจจัยในการพัฒนาจนเกิดความเสื่อมโทรม และสูญสลาย ขาดความสมดุลของระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม นำมาสู่การเกิดภัยพิบัติและวิกฤตการณ์ในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก เพื่อหลีกเลี่ยงจากสภาวะดังกล่าว มนุษย์จึงได้กำหนดทิศทางการพัฒนาที่ยั่งยืน มาเป็นแนวทางใหม่ในการพัฒนาโลกใหม่ การหาแนวทางตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่เหมาะสม พร้อมกับการคำนึงถึงอนาคตโลกและคนรุ่นหลัง ทั้งในแง่ของทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรทางสังคม เพื่อให้โลกยังคงมีความสามารถในการดำรงอยู่ได้ในอนาคต สำหรับประเทศไทยก็ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการพัฒนา ที่เน้นทางสายกลางหรือความสมดุล เป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ครอบคลุมในทุกมิติทั้งในระยะสั้นและระยะยาว

เป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) เริ่มจากการประชุม Rio+20 เพื่อเป็นการต่อเนื่องจากเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium

Development Goals: MDGs) ซึ่งสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2558 ที่ประสบความสำเร็จในหลายประเทศ องค์การสหประชาชาติจึงได้กำหนดเป้าหมาย การพัฒนาขึ้นใหม่โดยอาศัยกรอบความคิดที่มองการพัฒนาเป็นมิติของเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ให้มีความเชื่อมโยงกัน ซึ่งจะใช้เป็นทิศทางการพัฒนา ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย (สภานโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ, 2560) มีดังนี้

ภาพ 1 17 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ที่มา: <https://www.sdgmove.com/2020/09/26>

- 1) จัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่
- 2) จัดความหิวโหย บรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหาร ปรับปรุงโภชนาการ และสนับสนุนการทำเกษตรกรรม อย่างยั่งยืน
- 3) สร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพ และส่งเสริมสุขภาพที่ดีของคนทุกเพศทุกวัย
- 4) สร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอด ชีวิตสำหรับทุกคน
- 5) บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สตรีและเด็ก
- 6) สร้างหลักประกันให้มีน้ำใช้ และมีการบริหารจัดการน้ำ การสุขาภิบาลอย่างยั่งยืนสำหรับทุกคน
- 7) สร้างหลักประกันให้ทุกคนเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ที่ยั่งยืน ในราคาที่ย่อมเยา
- 8) ส่งเสริมการเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจที่ยั่งยืนและครอบคลุม การจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน

9) สร้างโครงสร้าง พื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและ ยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

10) ลดความไม่เท่าเทียมทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ

11) ทำให้เมือง และการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ มีความปลอดภัย ความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุม และยั่งยืน

12) สร้างหลักประกันให้มีแบบแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน

13) ดำเนินการอย่างเร่งด่วน เพื่อต่อสู้กับสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ

14) อนุรักษ์และใช้มหาสมุทร ทะเล ทรัพยากรทางทะเลอื่น ๆ อย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

15) ปกป้อง ป่า และส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศ บนบกอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการป่าที่ยั่งยืน การต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย หยุดยั้งการ เสื่อมโทรมของดินและฟื้นฟูสภาพดิน และหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

16) สนับสนุนสังคม ที่สงบสุขและครอบคลุมที่เอื้อต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนให้ทุกคนเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มี ประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบ และทุกคนสามารถเข้าถึงทุกระดับ

17) เสริมสร้างความแข็งแกร่งของกลไก การดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ดังนั้น ที่จะเปลี่ยนไปสู่ประเทศที่ขับเคลื่อนด้วยฐานความรู้และนวัตกรรม บรรลุวิสัยทัศน์ประเทศไทย 2579 “ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนาตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง” เพื่อสร้างมูลค่าและเศรษฐกิจฐานราก ลดความเหลื่อมล้ำทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชน เกษตรกร สร้างชุมชนสังคมเข้มแข็ง นอกจากนี้เป็นโอกาสของการเติบโต หรือการถ่ายโอนอำนาจทางเศรษฐกิจจากกลุ่มประเทศตะวันตกมาสู่ประเทศตะวันออกหรือเอเชีย จากการวิเคราะห์นโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ

การวิเคราะห์ศักยภาพของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในบริบทการพัฒนาที่ยั่งยืน

การพัฒนาในโลกยุคใหม่ไม่สามารถวัดผลเพียงจากตัวเลข GDP หรือรายได้เฉลี่ยต่อหัวอีกต่อไป แต่จำเป็นต้องพิจารณาความสมดุลระหว่างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ ความเป็นธรรมทางสังคม และความมั่นคงของระบบนิเวศ ซึ่งแนวคิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน” จึงกลายเป็นแนวทางสากลที่หลายประเทศยึดถือ (United Nations, 2015) ในบริบทของประเทศไทย “หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ได้เสนอแนวทางการพัฒนาที่มีลักษณะเฉพาะ โดยมีแก่นหลักคือ “ความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน” พร้อมทั้งยึดความรู้และคุณธรรมเป็นฐานการตัดสินใจ

เมื่อวิเคราะห์ในเชิงศักยภาพ จะพบว่าแนวคิดนี้สามารถประยุกต์ใช้เพื่อสร้างสมดุลในแต่ละมิติของการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้:

1. มิติด้านเศรษฐกิจ: เสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากและการพึ่งพาตนเอง

ในด้านเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้ปฏิเสธการเติบโตทางเศรษฐกิจ แต่เน้นการพัฒนาอย่างมีความพอดี ไม่ก่อหนี้สินเกินตัว และมีพื้นฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็น "เศรษฐกิจชุมชน" ที่เน้นการผลิตและบริการภายในท้องถิ่น เช่น กลุ่มเกษตรอินทรีย์ วิสาหกิจชุมชน หรือธุรกิจท้องถิ่นที่ใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ส่งผลให้เกิดรายได้มั่นคง ลดการพึ่งพาภายนอก และมีภูมิคุ้มกันจากวิกฤตเศรษฐกิจโลก ซึ่งเน้นการพัฒนาอย่างมีดุลยภาพ ยึดหลัก "พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน" เพื่อสร้างความยั่งยืนในระยะยาว หลักการดังกล่าวสอดคล้องโดยตรงกับแนวคิดของ เศรษฐกิจฐานราก (Grassroots Economy) ซึ่งหมายถึงระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยประชาชนในระดับล่าง ไม่ว่าจะเป็นเกษตรกร ผู้ประกอบการรายย่อย วิสาหกิจชุมชน หรือครัวเรือนทั่วไป เพราะการยกระดับของเศรษฐกิจฐานราก ไม่เพียงแต่ทำให้ประชาชนในชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในระดับครอบครัว แต่ยังช่วยสร้าง ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ ให้แก่ประเทศในภาพรวมด้วย เมื่อประชาชนมีรายได้จากการผลิตหรือบริการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทรัพยากรท้องถิ่น ความรู้ดั้งเดิม และแรงงานของตนเอง ย่อมสามารถดำรงชีวิตอย่างมั่นคง โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาลาดภายนอกที่มีความผันผวนสูง สร้างความเข้มแข็งจากข้างในใช้ภูมิปัญญาและส่งเสริมการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างรู้คุณค่า เป็นกลไกในการกระจายรายได้ ลดความเหลื่อมล้ำ และเสริมสร้าง "ทุนทางสังคม" ให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ทำให้การพึ่งพาตนเองในระดับฐานรากไม่ใช่เพียงเรื่อง "อยู่รอด" แต่สามารถกลายเป็นโมเดลการ "อยู่ดีมีสุข" ซึ่งเป็นจุดตั้งต้นของการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากแนวทางนี้จึงอาจกล่าวได้ว่า การเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากคือการวาง "รากฐานความยั่งยืนของชาติ" ที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างลึกซึ้ง และหากรัฐมีนโยบายสนับสนุนที่จริงจัง ก็จะช่วยพลิกจาก "การพัฒนาเศรษฐกิจแบบบนลงล่าง" ไปสู่ "การเติบโตจากฐานราก" ที่มีพลวัต ยืดหยุ่น และเป็นธรรมมากกว่าเดิม

2. มิติด้านสังคม: ลดความเหลื่อมล้ำ และส่งเสริมการมีส่วนร่วม

ในด้านสังคม หลักพอเพียงส่งเสริมให้แต่ละคนดำรงชีวิตอย่างมีวินัย และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งเป็นพื้นฐานของสังคมที่เข้มแข็ง ตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง หรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหมู่บ้าน ช่วยลดความเหลื่อมล้ำและส่งเสริมความยืดหยุ่นในระดับรากหญ้าได้เป็นอย่างดี โดยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีบทบาทสำคัญในการสร้าง "ทุนทางสังคม" (social capital) ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลในสังคมที่หลากหลาย แนวคิดเรื่องความพอเพียงไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในระดับปัจเจกหรือครอบครัวเท่านั้น แต่ยังสามารถต่อยอดสู่ระดับชุมชนและนโยบายของรัฐ เพื่อสร้างกลไกที่ส่งเสริมความเสมอภาค การเข้าถึงโอกาส และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทุกระดับ สภาพของความเหลื่อมล้ำจนกลายเป็นปัญหาที่เรื้อรังของสังคมไทย คือความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ สังคม และการเข้าถึงบริการของรัฐ ซึ่งสะท้อนถึงการพัฒนาแบบกระจุกตัว ขาดกลไกที่เปิดโอกาสให้

ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง หลักเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาเป็นกรอบคิดเชิงนโยบายเพื่อกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และสนับสนุนการพึ่งพาตนเองของชุมชน ในประเด็นต่อไปนี้เป็น

1) การส่งเสริม “ชุมชนจัดการตนเอง” นโยบายควรมุ่งเสริมสร้างความสามารถของชุมชนในการ “ออกแบบอนาคตของตนเอง” ผ่านกลไก เช่น กองทุนชุมชน, สภาประชาชนท้องถิ่น, หรือการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ตัวอย่างของการใช้หลักพอเพียงในนโยบายเช่น “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ” ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากรัฐในการจัดการที่ดิน น้ำ ป่า และทุนมนุษย์ในชุมชน โดยชุมชนมีบทบาทนำ

2) การลดความเหลื่อมล้ำผ่านการพัฒนาแบบพอเพียง นโยบายพัฒนาในระดับชาติควรให้ความสำคัญกับ “ความเป็นธรรมทางโอกาส” ไม่ใช่แค่การเติบโตของ GDP นั้นหมายถึงการสนับสนุนให้กลุ่มเปราะบาง เช่น เกษตรกรรายย่อย คนพิการ ผู้สูงอายุ หรือแรงงานนอกระบบสามารถเข้าถึงทรัพยากร โอกาสทางเศรษฐกิจ และบริการสาธารณะได้อย่างเท่าเทียม โดยใช้หลัก “พอประมาณ” และ “มีเหตุผล” ในการจัดสรรทรัพยากรอย่างทั่วถึงและไม่ฟุ่มเฟือย

3) การสร้างความยืดหยุ่นทางสังคม (Social Resilience) หลัก “ภูมิคุ้มกัน” ในเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแปลความหมายเป็น ความสามารถของชุมชนในการฟื้นตัวจากวิกฤต ไม่ว่าจะเป็นภัยธรรมชาติ โรคระบาด หรือวิกฤตเศรษฐกิจ เช่น ในช่วงโควิด-19 หลายชุมชนที่มีระบบพึ่งตนเองที่ดีกลับฟื้นตัวได้เร็วกว่าพื้นที่ที่พึ่งพาระบบตลาดอย่างเดียว การสร้างนโยบายที่หนุนเสริมระบบ “อาหารปลอดภัยในท้องถิ่น” “ตลาดชุมชน” หรือ “คลังปันสุข” จึงเป็นการเพิ่มภูมิคุ้มกันทางสังคมในระยะยาว

3. มิติด้านสิ่งแวดล้อม: การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของความพอเพียง

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในยุคปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายอย่างมาก จากกระแสการพัฒนาแบบทุนนิยมที่เน้นการบริโภคสูงสุด ผลิตสูงสุด และแสวงหากำไรในระยะสั้น ซึ่งทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรเกินขีดความสามารถของระบบนิเวศ เช่น การตัดไม้ทำลายป่า การใช้น้ำอย่างสิ้นเปลือง การพึ่งพาสารเคมีทางการเกษตรเกินความจำเป็น ตลอดจนการสร้างของเสียโดยไม่มีระบบหมุนเวียนที่เหมาะสม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทางเลือกใหม่ของการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ โดยใช้ “ความพอประมาณ” และ “การมีเหตุผล” เป็นแกนกลางของการบริหารจัดการทรัพยากร ซึ่งมีศักยภาพสูงในการ ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ทั้งในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชน และประเทศ ซึ่งมีแนวทางดังนี้ คือ

1) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบชุมชน (Community-based Resource Management) หลายชุมชนในประเทศไทยได้นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการจัดการทรัพยากรของตนเอง เช่น การฟื้นฟูป่าชุมชน การสร้างป่าชุมชน การดูแลแหล่งน้ำโดยคนในท้องถิ่น หรือ การเกษตรแบบผสมผสาน การเกษตรแบบธรรมชาติ ซึ่งลดการพึ่งพาสารเคมี และเพิ่มความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่

2) การเปลี่ยนวิธีคิดจาก “ปริมาณ” สู่ “คุณภาพ” หลักพอเพียงปลูกฝังให้คนตระหนักว่าการมีมากไม่จำเป็นต้องดีกว่าเสมอไป ในมิติสิ่งแวดล้อม นี่หมายถึง การใช้ทรัพยากรอย่างมีเป้าหมาย

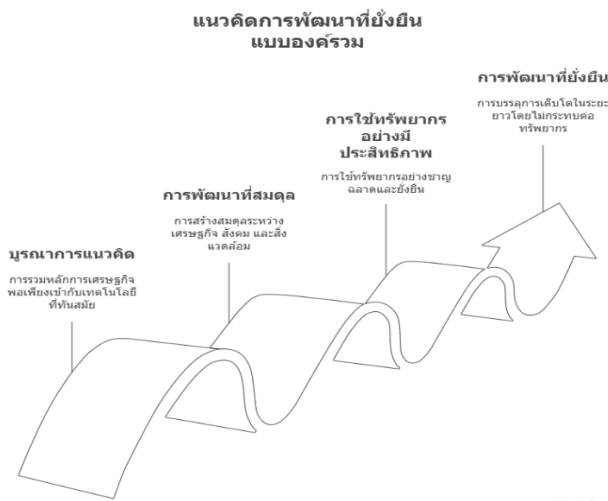
เช่น การใช้น้ำในครัวเรือนโดยการนำน้ำฝนมาเก็บไว้ใช้ การใช้พลังงานทดแทน การหมุนเวียนเศษอาหารในรูปของปุ๋ยอินทรีย์ ฯลฯ พฤติกรรมเหล่านี้มีความสำคัญมากในระดับนโยบาย เพราะช่วยลดต้นทุนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

3) เชื่อมโยงกับแนวนโยบายสีเขียว (Green Policy) หากมองในระดับนโยบายของรัฐ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ร่วมกับ นโยบายสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน เช่น Thailand Green Growth Strategy หรือ BCG Economy Model (Bio-Circular-Green Economy) จะสามารถเสริมกันได้อย่างดี โดยเฉพาะในแนวทางที่เน้นการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์ เช่น การสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ / เกษตรชีวภาพ การให้สิทธิชุมชนในการดูแลป่าไม้แบบมีส่วนร่วม และการส่งเสริมเศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ในระดับครัวเรือน

นอกจากนี้ Edyvean et al. (2023) ได้วิเคราะห์ โมเดลเศรษฐกิจ BCG ของไทยพบว่า มีจุดเด่นที่มีความหลากหลายทางชีวภาพและการเป็นประเทศที่มีพื้นฐานเกษตรกรรม แต่ยังมีจุดอ่อนเรื่องการเข้าถึงเทคโนโลยีและระบบนิเวศที่เปราะบาง ซึ่งการพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องเกิดการบูรณาการแบบองค์รวมทั้งระบบ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยีที่เหมาะสม

จากประเด็นปัญหาของการพัฒนาและผลกระทบในด้านต่าง ๆ ทำให้ทิศทางการพัฒนาของโลกเปลี่ยนไปในแนวทางที่เกิดความยั่งยืนหรือมีความเป็นธรรมมากขึ้น สำหรับบริบทสังคมของประเทศไทย ที่ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากหลักพุทธศาสนาเถรวาท ที่มีแนวการดำเนินชีวิตบนทางสายกลาง เพื่อให้เกิดความสมดุลในการดำเนินชีวิต (von Feigenblatt et al., 1995) หลักการสำคัญตามแนวคิดทางศาสนา คือ การมีเมตตาธรรม (Benevolence) และความพอประมาณ (Moderation) ที่ประเทศไทยได้นำมาเป็นกรอบพื้นฐานของการพัฒนาประเทศ (McCargo, 2009, Winfield, 2010) หรือกล่าวได้ว่าเป็นหลักการเดียวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงพระราชทานไว้ให้พสกนิกรชาวไทยไว้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตที่สมดุล หากเรามองในภาพรวมของการพัฒนาประเทศ ที่เป็นแนวคิดการพัฒนาในทุกมิติที่เกี่ยวข้องที่เรียกว่า แนวคิดการพัฒนาแบบองค์รวม ที่เน้นถึงความสมดุลในทุกมิติ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ตลอดจนการพัฒนาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเหมาะสมกับบริบท มาใช้ในการผลิตและการบริการ เช่น การใช้พลังงานทดแทน การพัฒนาระบบเกษตรกรรมอัจฉริยะ การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ในการวิเคราะห์เหตุการณ์ สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญประชาชนผู้ที่มีส่วนได้เสียจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนที่แท้จริง ในแนวคิดเชิงบูรณาการนี้ ได้เสนอรูปแบบแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบองค์รวมตามแผนภาพโมโนทัศน์ที่ 2

ภาพ 2 แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนแบบองค์รวม

จากแผนภาพโมทัศน์ การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นพื้นฐานการพัฒนาประเทศ และเป็นหลักปรัชญาการดำเนินชีวิตที่สมดุลภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในปัจจุบัน นั้น จำเป็นจะต้องเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้เสียก่อน เพราะเป็นหลักการให้คนเกิดปัญญาจากการปฏิบัติ (ภาวนามยปัญญา) เรียนรู้จากการลงมือทำ สามารถแก้ไขปัญหหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น และต่อยอดไปตามลำดับขั้นตอน จนถึงเป้าหมาย หรือ เป็นการดำเนินการตามขั้นตอนของศาสตร์พระราชา “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” นั่นเอง

บทสรุป

การพัฒนาที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจ (economic growth) ตามแนวความคิดพัฒนากระแสหลักโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมตะวันตกที่เน้นการเติบโตทาง GDP ได้กลายเป็นปัญหาจากการพัฒนาในเวลาต่อมาทั้งในด้านสังคมที่เหลื่อมล้ำ บริบทวัฒนธรรมถูกมองข้ามโดยไม่คำนึงถึงความหลากหลายของวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น และการกระจุกตัวของทรัพยากรก่อให้เกิดการเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อม เพราะใช้ทรัพยากรธรรมชาติเกินขีดความสามารถของระบบนิเวศ ลดทอนศักยภาพการพึ่งตนเองของชุมชนท้องถิ่น และส่งเสริมแนวความคิดพึ่งพาภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Arturo Escobar (Escobar, 1995) ได้เสนอว่าแนวความคิดพัฒนาแบบตะวันตกเป็นเพียง วาทกรรม (discourse) ที่มีเป้าหมายควบคุมประเทศด้อยพัฒนาให้เดินตามแบบแผนเดียวกับโลกตะวันตกเป็นหลัก

ในบทความนี้ เป็นการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับแนวความคิดพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจะเห็นว่าทั้งสองแนวคิดมีจุดร่วมสำคัญในการมุ่งสร้างความสมดุลระหว่างมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย หลักปรัชญา

ของเศรษฐกิจพอเพียงได้แสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการเป็นแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ในทุกมิติ ผ่านหลักการ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกัน ที่ยึดหลักความรู้ควบคู่คุณธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่ตอบสนองต่อปัญหาความเหลื่อมล้ำ ความเปราะบางทางสังคม และวิกฤตสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจเพียงด้านเดียว แต่ยังส่งเสริมการพัฒนาที่มีรากฐานมั่นคงจากภายใน โดยเน้นการพึ่งพาตนเองของชุมชน การใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า และการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมในระยะยาว การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเชื่อมโยงกับการพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืนนั้น จึงไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงจริยธรรมหรือหลักการทั่วไปเท่านั้น แต่สามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางเชิงปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกระดับ ทั้งในด้านนโยบาย การบริหารจัดการ และการดำเนินชีวิตของประชาชนในสังคมไทยอย่างยั่งยืนได้

อ้างอิง

- ชล บุนนาค, อรรถเศรษฐ์ จริยธรรมากุล, ณัฐวิกรม พันธวงศ์ภักดี, ณัฏฐา คงศรี และ ปาริชาติ เรืองเดช (2561). *โครงการประสานงานการวิจัยเพื่อสนับสนุนการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs): รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- ประมุข ศรีชัยวงษ์. (2565). *การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ความยั่งยืน*. โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (ม.ป.ป.). *เศรษฐกิจพอเพียง*. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 เมษายน 2568. จาก <https://www.chaipat.or.th/publication/publish-document/sufficiency-economy/item/1309-2010-06-03-09-50-07.html>
- สภานโยบายวิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์การวิจัยและนวัตกรรม 20 ปี (พ.ศ. 2560–2579)*. โคคุน แอนด์ โค จำกัด.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570)*. https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=13651
- สุวิทย์ ยิ่งวรพันธุ์. (2509). *การพัฒนาชนบทในประเทศไทย*. สหประชาพานิช.
- Brundtland, G. (1987). *Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future*. United Nations General Assembly document A/42/427.
- Edyvean, R. G. ., Apiwatanapiwat, W. ., Vaithanomsat, P. ., Boondaeng, A. ., Janchai, P., & Sophonthammaphat, S. . (2023). The Bio-Circular Green Economy model in Thailand – A comparative review. *Agriculture and Natural Resources*, 57(1), 51–64. retrieved from <https://li01.tci-thaijo.org/index.php/anres/article/view/258253>

- Escobar, A. (1995). *Encountering Development: The Making and Unmaking of the Third World* (STU-Student edition). Princeton University Press.
<http://www.jstor.org/stable/j.ctt7rtgw>
- McCargo, D. (2009). The Politics of Buddhist identity in Thailand's deep south: The Demise of civil religion?. *Journal of Southeast Asian Studies*, 40(1), 11-32.
<https://doi.org/10.1017/S0022463409000022>
- United Nations. (October 21, 2015). *Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development*. <https://sdgs.un.org/2030agenda>
- von Feigenblatt, O. F., Cooper, M., & Pardo, P. (2022). Sufficiency Economy Philosophy (SEP): Thailand's Emic Approach to Governance and Development as Evidence of an Asian Value-Oriented Inclusive Leadership Management Philosophy. *Strategic Analysis*, 46(4), 430–440.
<https://doi.org/10.1080/09700161.2022.2111765>
- Winfield, J. C. (2010). Buddhism and Insurrection in Burma, 1886-1890. *Journal of the Royal Asiatic Society*, 20(3), 345-367. <https://doi.org/10.1017/s1356186310000076>

หลักเกณฑ์และคำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ วารสารสังคมศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

วารสารสังคมศาสตร์ศึกษา เป็นวารสารของงานวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ โดยมีเป้าประสงค์สำคัญคือการสร้างพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสังคมศาสตร์ในรูปแบบของบทความวิชาการและบทความวิจัย ซึ่งจัดพิมพ์เป็นราย 4 เดือน (ปีละ 3 ฉบับ)

ฉบับที่ 1 ตีพิมพ์เผยแพร่ (เดือนมกราคม - เมษายน)

ฉบับที่ 2 ตีพิมพ์เผยแพร่ (เดือนพฤษภาคม - สิงหาคม)

ฉบับที่ 3 ตีพิมพ์เผยแพร่ (เดือนกันยายน - ธันวาคม)

บทความที่ส่งมาตีพิมพ์ต้องไม่เคยเผยแพร่ในวารสาร หรือสิ่งพิมพ์ใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างพิจารณาของวารสารหรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ ได้แก่ บทความวิจัย (Research article) บทความวิชาการ (Academic article) และบทแนะนำหนังสือ (Book Review) ทางด้านสังคมศาสตร์ ที่ครอบคลุมสาขาวิชาดังต่อไปนี้

- สังคมวิทยา
- รัฐศาสตร์
- รัฐประศาสนศาสตร์
- ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
- นิติศาสตร์
- การพัฒนา
- ประวัติศาสตร์
- และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

โดยบทความทุกบทความจะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer-review) จำนวน 3 ท่าน ตามเกณฑ์ที่กำหนดในลักษณะปกปิดข้อมูลทั้งสองฝ่าย (Double-blind peer review) บทความจำเป็นต้องผ่านเกณฑ์การประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2 ใน 3 ท่าน จึงถือได้ว่าผ่านเกณฑ์การประเมินการตีพิมพ์บทความ และจำเป็นต้องปรับแก้บทความตามข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและกองบรรณาธิการ จนกว่าบทความเสร็จสมบูรณ์ ทางกองบรรณาธิการจึงดำเนินการออกใบตอบรับการตีพิมพ์และนำบทความเข้าสู่กระบวนการตีพิมพ์วารสารฯ

การส่งต้นฉบับ

1. ภาษา พิมพ์ต้นฉบับเป็นภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษก็ได้ การใช้ ภาษาไทยให้ยึดหลักการใช้คำศัพท์ และการเขียนทับศัพท์ ภาษาอังกฤษตามหลักของราชบัณฑิตยสถาน ภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวเล็ก ทั้งหมด ยกเว้นชื่อเฉพาะ ถ้าต้นฉบับเป็นภาษาอังกฤษควรได้รับการตรวจสอบความถูกต้องด้านการใช้ภาษา จากผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษก่อน และการเขียนผลการวิจัย วารสารกำหนดให้ใช้ค่าทางสถิติ ค่าเฉลี่ย ด้วยสัญลักษณ์เป็นตัว "M" และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน "SD"

2. รูปแบบต้นฉบับ ใช้กระดาษ Envelope B5 พิมพ์ห่างจากขอบกระดาษบน 2.5 เซนติเมตรล่าง ซ้าย ขวา 2.0 เซนติเมตร จัดรูปแบบ 1 คอลัมน์

3. ชนิดและขนาดตัวอักษร ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวอักษร THSarabunPSK ซึ่งขนาด ตัวอักษร มีดังนี้

- ชื่อเรื่อง ใช้ ตัวอักษรขนาด 18pt.ตัวหนา
- ชื่อ-สกุลผู้นิพนธ์ ใช้ ตัวอักษรขนาด 15pt.ตัวปกติ
- หัวข้อหลักใช้ตัวอักษรขนาด15pt. ตัวหนา
- เนื้อเรื่องในหัวข้อหลักและหัวข้อย่อยใช้ ตัวอักษรขนาด 15pt. ตัวปกติ
- เชิงอรรถหน้าแรกที่เป็นชื่อ-สกุลตำแหน่งทางวิชาการหน่วยงานตนและสังกัดของผู้นิพนธ์ใช้ ตัวอักษรขนาด 14 pt. ตัวปกติ

4. จำนวนหน้า ความยาวของบทความไม่ควรเกิน 15 หน้า รวมตาราง ภาพประกอบ รูปภาพ และเอกสารอ้างอิง ทั้งนี้ ภาพประกอบ ควรมีความชัดเจน มีคำบรรยายได้ภาพประกอบ ภาพขั้นตอน ภาพกรอบแนวคิด ควรเป็นภาพที่วาดขึ้นใหม่ ห้ามคัดลอก/ตัด วางที่หน้าบทความ การนำเสนอตาราง ต้องมีชื่อตารางด้านบนในทุกตาราง

5. การส่ง ส่งfile ที่เว็บไซต์ วารสารสังคมศาสตร์ศึกษา

- https://so12.tci-thaijo.org/index.php/j_ssp

บทความวิจัยและบทความวิทยานิพนธ์ ประกอบด้วยหัวข้อและจัดเรียงลำดับดังนี้

1. ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ชื่อ-สกุลผู้นิพนธ์ทุกคน สังกัด ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)
4. บทคัดย่อภาษาไทย (บทคัดย่อมีความยาวไม่ควรเกิน 350 คำ)
5. คำสำคัญภาษาไทย
6. บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (บทคัดย่อมีความยาวไม่ควรเกิน 350 คำ)
7. คำสำคัญภาษาอังกฤษ (Keyword)
8. บทนำ
9. วัตถุประสงค์การวิจัย
10. สมมุติฐานการวิจัย (ถ้ามี)
11. วิธีการวิจัย (ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ตัวแปร เครื่องมือการดำเนินการวิจัย หรือการทดลอง การวิเคราะห์ข้อมูล)
12. ผลการวิจัย
13. อภิปรายผลการวิจัย
14. ข้อเสนอแนะ
15. เอกสารอ้างอิง

บทความทั่วไป ประกอบด้วยหัวข้อและจัดเรียงลำดับดังนี้

1. ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ชื่อ-สกุลผู้พิมพ์ สังกัด ทุกคนภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
3. จดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (e-mail)
4. บทคัดย่อภาษาไทย (บทคัดย่อมีความยาวไม่ควรเกิน 350 คำ)
5. คำสำคัญภาษาไทย
6. บทคัดย่อภาษาอังกฤษ (บทคัดย่อมีความยาวไม่ควรเกิน 350 คำ)
7. คำสำคัญภาษาอังกฤษ (Keyword)
8. บทนำ
9. เนื้อหา
10. บทสรุป
11. เอกสารอ้างอิง

ลิขสิทธิ์ในบทความที่ตีพิมพ์ในวารสาร:

บทความที่ได้ลงตีพิมพ์ในวารสารเป็นลิขสิทธิ์ของ มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

หมายเหตุ : 1. ผู้พิมพ์ต้องดำเนินการตามขั้นตอนการส่งบทความให้ครบถ้วนเรียบร้อย กองบรรณาธิการจึงจะตรวจสอบความถูกต้องเบื้องต้น หากมีข้อเสนอแนะหรือคำแนะนำเบื้องต้นให้ผู้พิมพ์ปรับแก้ ผู้พิมพ์จะต้องแก้ไขตามข้อเสนอแนะเบื้องต้นก่อน จึงจะนำบทความเสนอผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาต่อไป หากตรวจสอบแล้วพบว่าไม่เป็นไปตามที่กำหนด วารสารฯ จะไม่รับบทความเข้าสู่กระบวนการต่อไป

2. บทความแต่ละเรื่องให้เวลาในการพิจารณาประมาณ 2 เดือนขึ้นไป (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับจำนวนและสาขาวิชาของบทความที่เสนอขอลงตีพิมพ์)

3. หากมีการเปลี่ยนแปลงข้อมูลการติดต่อ ต้องแจ้งให้กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ศึกษา ทราบเพื่อปรับปรุงข้อมูล

4. วารสารสังคมศาสตร์ศึกษา ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาผลงานตีพิมพ์ หากเกิดปัญหาบรรณาธิการหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายมีสิทธิ์ในการยกเลิกตีพิมพ์บทความได้ทันที

การชำระค่าธรรมเนียมการส่งต้นฉบับ

****ไม่จัดเก็บค่าธรรมเนียมในการส่งต้นฉบับ****

รูปแบบและการเขียนเอกสารอ้างอิง

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา

การอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหาเป็นระบบนาม-ปี ให้ข้อมูลผู้แต่ง ปีพิมพ์และ เลขหน้าที่มีข้อความที่อ้างถึง

*กรณีที่ไม่ปรากฏเลขหน้า ให้ลงแค่ชื่อผู้แต่งกับปีพิมพ์ไว้ในวงเล็บเดียวกัน

รูปแบบการอ้างอิงแบบแทรกในเนื้อหา มี 3 รูปแบบ ดังนี้

1. (ผู้แต่ง, ปีพิมพ์, เลขหน้า) ไว้ท้ายข้อความที่อ้างอิง

ตัวอย่าง

(สุนทร ปัญญะพงษ์, 2562, น. 27 – 37)

2. ผู้แต่ง (ปีพิมพ์, เลขหน้า) กรณีมีการระบุชื่อผู้แต่งในเนื้อหาแล้ว ไม่ต้องระบุไว้ในวงเล็บท้ายข้อความที่อ้างอิง

ตัวอย่าง

สุนทร ปัญญะพงษ์ (2562, น. 27 – 37)

3. ปีพิมพ์ ผู้แต่ง (เลขหน้า) กรณีมีการระบุปีพิมพ์และผู้แต่งในเนื้อหาแล้ว (ปีพิมพ์และผู้แต่งสามารถสลับที่กันได้) ให้ระบุเฉพาะเลขหน้าที่อ้างถึงในวงเล็บเท่านั้น

ตัวอย่าง

ในปี 2562 สุนทร ปัญญะพงษ์ ได้ให้แนวทางแก้ไขการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านว่า ควรมีการศึกษาการประเมินผลต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน การมีส่วนร่วมของสมาชิกและการสร้างเสริมความเป็นผู้นำของสมาชิกกองทุนโดยเน้นหลักธรรมาภิบาลต่อกองทุน (น. 35)

หลักเกณฑ์ในการลงรายการผู้แต่ง

1. ผู้แต่งชาวไทย

ให้ใส่ชื่อตามด้วยชื่อสกุล โดยไม่ต้องมีเครื่องหมายใด ๆ คั่น ไม่ว่างานเขียนจะเป็นภาษาไทย หรือภาษาต่างประเทศ กรณีผู้แต่งใส่ทั้งชื่อสกุลของตัวเองและสามี ก็ให้ลงรายการตามที่ปรากฏ

2. ผู้แต่งชาวต่างประเทศ

ให้ใส่ชื่อสกุลเท่านั้น ไม่ว่างานเขียนจะเป็นภาษาต่างประเทศหรือภาษาไทย

3. การอ้างอิงเอกสารที่มีผู้แต่ง 1 คน

สำหรับผู้แต่งชาวต่างประเทศลงเฉพาะชื่อสกุล กรณีผู้แต่งชาวไทยลงชื่อตามด้วยชื่อสกุล แม้จะเขียนเป็นภาษาอังกฤษก็ตาม

4. การอ้างเอกสารหนึ่งเรื่องที่มีผู้แต่งหลายคน

4.1 ผู้แต่ง 2 คน

กรณีที่เป็นชาวไทย ใช้ และ คั่นระหว่างชื่อ

กรณีเป็นชาวต่างประเทศ ใช้ and ถ้าชื่อผู้แต่งอยู่ในวงเล็บให้ใช้เครื่องหมาย & แทนคำว่า and

4.2 ผู้แต่ง 3 คนขึ้นไป

กรณีที่มีผู้แต่ง 3 คนหรือมากกว่า 3 คนขึ้นไปลงเฉพาะผู้แต่งคนแรกตามด้วยคำว่า et al. หรือ และคณะสำหรับผู้แต่งชาวไทย

4.3 การอ้างเอกสารมากกว่าหนึ่งเรื่องของผู้แต่งต่างกัน เรียงลำดับตามอักษรชื่อผู้แต่งด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;) กรณีที่งานทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศถูกอ้างพร้อมกัน ให้เริ่มเอกสารอ้างอิงภาษาไทยก่อน

4.4 การอ้างการสื่อสารระหว่างบุคคล/การสัมภาษณ์ การสื่อสารระหว่างบุคคลอาจเป็นจดหมายโต้ตอบส่วนบุคคล บันทึก อีเมล กลุ่มสนทนาหรือกระดานข่าวอิเล็กทรอนิกส์ การสัมภาษณ์หรือสนทนาทางโทรศัพท์ โดยระบุชื่อผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ ประเภทของการสื่อสาร และเดือน วันที่, ปี ค.ศ. สำหรับการอ้างอิงที่เป็นภาษาต่างประเทศ ถ้าเป็นการอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย ให้ลงชื่อผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ ประเภทของการสื่อสาร และวันที่ เดือน ปี พ.ศ. โดยไม่ต้องมีเครื่องหมายใด ๆ คั่น

กรณีไม่มีการเผยแพร่เป็นสาธารณะ ให้เขียนอ้างอิงในเนื้อหาเท่านั้น โดยไม่ต้องใส่เป็นรายการอ้างอิงท้ายเล่ม

ตัวอย่าง

สุภารัตน์ ปราบคะเซ็นทร์ (การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 มิถุนายน 2565)

C. Yankowski (personal communication, January 23, 2022)

รายการอ้างอิง

1. รายการผู้แต่ง

1.1 ผู้แต่ง 1 คน ให้ลงชื่อตามที่ปรากฏ (หากไม่มีชื่อผู้แต่งให้ลงชื่อเรื่อง และจัดเรียงตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่งหรือชื่อเรื่อง) กรณีชื่อผู้แต่งชาวต่างประเทศมีชื่อย่อกลาง ให้ใส่ชื่อสกุล อักษรย่อชื่อต้น และอักษรย่อชื่อย่อกลาง โดยใส่เครื่องหมายจุลภาค (,) และเว้นวรรค 1 ระยะระหว่างชื่อสกุลและอักษรชื่อต้น

ผู้แต่ง 1 คน

ประมุข ศรีชัยวงษ์

Mayer, R. E.

1.2 ผู้แต่ง 2 คน ให้ลงชื่อผู้แต่งตามที่ปรากฏ ตามด้วยคำว่า “และ” สำหรับงานเขียนภาษาไทย ในงานเขียนภาษาต่างประเทศให้ใส่เครื่องหมายจุลภาค ตามด้วย & นำหน้าชื่อผู้แต่งคนที่สอง

อมตา จงมีสุข และ จุลดิศ คัญทัพ

Pollack, I., & Sunderman, C.

1.3 ผู้แต่ง 3-20 คน ให้ลงชื่อผู้แต่งทุกคน ใส่เครื่องหมายจุลภาคตามด้วย คำว่า “และ” นำหน้าชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย สำหรับงานเขียนภาษาไทย หรือ & กรณีที่เป็นงานเขียนภาษาต่างประเทศ

Austin, J., Stevenson, H., & Wei-Skillern, J.

สมจินตนา คำพินิจ, จริยาวัตร คมพยัคฆ์, และ วนิดา ดุรงค์ฤทธิชัย

1.4 ผู้แต่ง 21 คน ขึ้นไป ให้ลงชื่อผู้แต่งคนที่ 1-19 ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาคและมหัพภาค 3 จุด (. . .) โดยหน้าและหลังแต่ละจุดต้องเว้นวรรค 1 ระยะ ตามด้วยชื่อผู้แต่งคนสุดท้าย

หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. สำนักพิมพ์.

จุมพจน์ วนิชกุล. (2549). สารสนเทศเพื่อการเรียนรู้. สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

การลงสำนักพิมพ์ให้ใส่โดยใช้รูปแบบสั้น ๆ โดยละคำที่ไม่จำเป็นออก เช่น สำนักพิมพ์ บริษัท Publishers, Co., Inc. และให้คงคำว่า โรงพิมพ์ Press และ Books ไว้

วารสาร

ผู้เขียนบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), เลขหน้า.

นิสดารก์ เวชยานนท์. (2546). กลยุทธ์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์. รัฐประศาสนศาสตร์, 2(1), 9-39.

บทความในหนังสือพิมพ์

ผู้เขียนบทความ. (วันที่ เดือน ปี). “ชื่อบทความ”. ชื่อหนังสือพิมพ์. เลขหน้า.

ศีกฤทธิ ปราโมช, ม.ร.ว. (12 มกราคม 2537). “ข่าวไกลนา”. สยามรัฐ. หน้า 3.

ในกรณีไม่ทราบชื่อผู้เขียนบทความ ให้ลงรายการดังนี้

ชื่อบทความ. (วันที่ เดือน ปี). ชื่อหนังสือพิมพ์. เลขหน้า.

ริมฝั่งแม่น้ำมูล ความขัดแย้งที่ยังไม่จบสิ้น. (22 พฤษภาคม 2537). มติชน. หน้า 21.

วิทยานิพนธ์

ผู้เขียนวิทยานิพนธ์. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อวิทยานิพนธ์*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต หรือ วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัย.

กนกวรรณ ภิบาลสุข. (2534). *ปัจจัยที่มีผลต่อความเต็มใจที่จะจ่ายค่าบริการบำบัดน้ำเสียของประชาชนในกรุงเทพมหานคร*. [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหิดล.

แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง. (ปี, วัน เดือนที่เผยแพร่). *ชื่อเรื่อง*. ชื่อเว็บไซต์. URL

(กรณีที่เฉพาะปี พ.ศ. หรือ ค.ศ. ให้ใส่เฉพาะปี เท่านั้น)

(กรณีที่ผู้แต่งและชื่อเว็บไซต์เป็นชื่อเดียวกัน ให้ตัดชื่อเว็บไซต์ออก

ไม่ต้องมีขีดเส้นใต้ URL หรือเว็บไซต์ และไม่ต้องใส่เครื่องหมายหักภาค (.) หลัง URL หรือเว็บไซต์

กรณีที่ไม่มีปรากฏปีที่เผยแพร่ ให้ลงวันที่ค้นข้อมูลแทน

ผู้แต่ง.\(ม.ป.ป.).\ชื่อเรื่อง.\ชื่อเว็บไซต์.\สืบค้นเมื่อวันที่,\จาก\URL

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2568). *การสำรวจภาวะการทำงานของประชากรที่ทั่วราชอาณาจักร ไตรมาสที่ 4: ตุลาคม – ธันวาคม 2567*.

https://www.nso.go.th/nsoweb/nso/survey_detail/9u

World Health Organization. (2018, September 27). *Global status report on alcohol and health 2018*. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241565639>

จริยธรรมในการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารทางวิชาการ (Publication Ethics)

บทบาทและหน้าที่ของผู้นิพนธ์ (Duties of authors)

1. การส่งบทความผู้นิพนธ์ต้องเป็นผู้รับรองผลงานว่าเป็นผลงานใหม่ ไม่เคยนำเสนอในรูปแบบproceeding และตีพิมพ์จากที่ใดมาก่อน
2. บทความที่ส่งตีพิมพ์ ผู้นิพนธ์จะต้องนำเสนอรายงานข้อมูลที่เป็นจริงที่เกิดจากการทำวิจัยโดยไม่บิดเบือนข้อมูลหรือให้ข้อมูลที่เบี่ยงเบน
3. หากมีการนำผลงานของผู้อื่นมาใช้ในผลงานของผู้นิพนธ์ จะต้องอ้างอิงผลงานของผู้นั้นและปรากฏอยู่ในรายการอ้างอิงท้ายบทความ
4. บทความที่ส่งตีพิมพ์จะต้องเป็นไปตามรูปแบบที่กำหนด ในคำแนะนำของการส่งนิพนธ์ต้นฉบับของวารสาร มิฉะนั้นทางบรรณาธิการจะไม่รับพิจารณาบทความนั้น ๆ
5. บทความที่มีชื่อผู้นิพนธ์ปรากฏอยู่จะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนในการดำเนินการวิจัยจริง โดยกองบรรณาธิการจะพิจารณาความเป็นไปได้จากบทความ
6. บทความจะต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนในการทำวิจัยนี้ ในกิตติกรรมประกาศ
7. ผู้นิพนธ์จะต้องมีการระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (หากมี)
8. ผู้นิพนธ์จะต้องคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย คือต้องไม่ละเมิดหรือคัดลอกผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ทางซึ่งวารสารได้กำหนดความซ้ำของผลงาน ด้วยโปรแกรม CopyCatch ในเว็บ Thaijo โดยทางวารสารได้กำหนดค่าไว้ในระดับไม่เกิน 25%

บทบาทและหน้าที่ของบรรณาธิการวารสาร (Duties of editors)

1. บรรณาธิการวารสารมีหน้าที่ในการพิจารณารูปแบบ ความครบถ้วนสมบูรณ์และคุณภาพก่อนเริ่มกระบวนการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อการตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่รับผิดชอบ
2. บรรณาธิการจะไม่เปิดเผยข้อมูลใด ๆ ในระหว่างช่วงเวลาการประเมินบทความและการตีพิมพ์วารสารฉบับนั้น ๆ แก่บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลของผู้นิพนธ์หรือผู้ประเมินบทความ
3. บรรณาธิการจะเป็นผู้ประเมินเบื้องต้นในการตัดสินใจคัดเลือกบทความเข้าสู่กระบวนการตีพิมพ์ และพิจารณาตีพิมพ์บทความที่ผ่านกระบวนการประเมินบทความแล้ว โดยพิจารณาจากผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิ จากความสำคัญ ความใหม่ ความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหา กับนโยบายของวารสารเป็นสำคัญ
4. บรรณาธิการจะไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์เผยแพร่จากที่อื่นมาแล้วทั้งในรูปแบบของวารสาร หรือ บทความหลังการนำเสนอในที่ประชุมวิชาการฉบับเต็ม (Proceeding)
5. บรรณาธิการจะไม่ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความ ที่ไม่เป็นไปตามข้อกำหนดจนกว่าจะมีหลักฐานพิสูจน์ข้อสงสัยเหล่านั้น
6. บรรณาธิการจะไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใด ๆ กับผู้นิพนธ์ ผู้ประเมินและคณะผู้บริหาร

7. บรรณาธิการจะตรวจสอบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism) ในบทความโดยใช้โปรแกรมที่น่าเชื่อถือได้ และหากมีหลักฐานหรือข้อยืนยันที่ชัดเจนว่ามีการคัดลอกผลงานของผู้อื่น บรรณาธิการจะติดต่อผู้พิมพ์หลักเพื่อขอคำชี้แจงและหากไม่มีข้อชี้แจงตามหลักทางวิชาการ บรรณาธิการจะปฏิเสธ การตีพิมพ์บทความนั้น ๆ

บทบาทและหน้าที่ของผู้ประเมินบทความ (Duties of reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความจะไม่เปิดเผยข้อมูลต่าง ๆ ของบทความและผู้พิมพ์ แต่บุคคลอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง ตลอดระยะเวลาของการประเมิน (Confidentiality)
2. ผู้ประเมินบทความจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้พิมพ์ เช่น เป็นผู้พิมพ์ร่วม หรืออื่น ๆ ที่จะทำให้ผู้ประเมินไม่สามารถประเมินและให้ข้อเสนอแนะได้อย่างอิสระได้
3. ผู้ประเมินบทความจะประเมินบทความในสาขาวิชาที่มีความเชี่ยวชาญ โดยพิจารณาจากเนื้อหาของบทความ และประเมินบทความโดยพิจารณาจากความสำคัญ ความใหม่ ความชัดเจน และความสอดคล้องของเนื้อหา โดยไม่ใช้ความคิดเห็นส่วนตัวที่ไม่มีข้อมูลทางวิชาการรองรับมาเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
4. ผู้ประเมินสามารถเสนอแนะผลงานวิจัยที่สำคัญและสอดคล้องกับบทความในกรณีที่ผู้พิมพ์ไม่ได้อ้างอิง เข้าไปในการประเมินบทความด้วย
5. หากผู้ประเมินพบว่าบทความมีความเหมือน หรือซ้ำซ้อนกับผลงานของผู้อื่นโดยมีหลักฐานชัดเจน ผู้ประเมินสามารถปฏิเสธการตีพิมพ์และแจ้งแก่บรรณาธิการ

*Office of Academic Promotion
and Lifelong Learning
Chaiyaphum Rajabhat University*

สำนักส่งเสริมวิชาการ และจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ